

תזונה

02

× תמר איש-שלום ×

למאפיין אחר של הישראליות – הוויכוח וההתדריינות הבלתי נגמרים שלנו.

מקור היוזמה הוא הצורך, והצרכים הישראלים רבים ומאתגרים. הצד השני של המשוואה הוא שאומה שמצטיינת ביוזמות, בהתנעת תהליכים ובהמצאת חידושים נכשלת לעיתים קרובות מדי במה שהופך חברות סטארטאפ לחברות גדולות ומצליחות לאורך זמן – ניהול טוב וקשוב, סבלנות, יכולת התפשרות ונשימה עמוקה. משימה ראויה לשבעת העשורים הבאים.

* (במאמרו "על יוזמות ומוזימות" יעקב עציון מביא את מכתביו של בן-גוריון בנושא)

הכותבת היא מגישת המהדורה המרכזית של חדשות 13

יוזמה – "הנעת תהליך חדש מתחילתו". יצירת יש מאין, לעיתים קרובות נגד כל הסיכויים או השכל הישר. היוזמה שבהקמת מדינה, הפרחת השממה במדבר, יזמות חברתית ענפה, וסטארטאפ ניישן – אמת ההייטק. חושבים מחוץ לקופסה ולעיתים קרובות מקדימים אחרים בתעוזה, ביצירתיות (וגם בחוצפה).

המילה יוזמה בעצמה היא עדות לחוש היוזמות המובנה של הישראליות – מילה שהמקור שלה בסיפור מגדל בבל, "כל אשר יומו לעשות". אבל מילה שהיא כולה חידוש מפעים של אליעזר בן-יהודה – היום היחיד בהיסטוריה המודרנית שנטל שפה מתה למדי והפך אותה לשפת הדיבור והיצירה של אומה חדשהיישנה.

אגב, דוד בן גוריון טען ב־1960* שבן-יהודה טעה בניקוד ויש לומר יזמה (yizma) ולא יוזמה. אבל זה כבר קשור

03

צדקתי

× אודי סגל ×

(בהשראת יוסי צברי, אמן ספוקן וורד) המילה הישראלית ביותר בעיניי היא: צדקתי! היא מגלמת את תמצית הישראליות, החצופה, היהירה, הנועזת, היוזמת, הדרוסנית, הגסה, המרוכות בעצמה. בדיון הפנימי המתקיים בינינו לבין עצמנו סביב התבנית "אל תהיה צודק – תהיה חכם", הכרענו כבר מזמן. עם כל הכבוד לחוכמה, ויש כבוד, אנחנו מעדיפים להיות צודקים. האמת, גם צדק זה עניין פרשני וגויל ולכן אנחנו מעדיפים להכריז: צדקתי. אין בנו את הסבלנות, הענווה, הצניעות והקלאסה לחכות שמישהו יגיד לנו את זה, את

המילה המתוקה והנפלאה הזו, אנחנו לא מצליחים להתאפק וממהרים להודיע: צדקתי! כדי להיות הראשונים. לקבוע עובדה. להציב תמורה. שלט. הכרזה. ובכל רגע נתון אפשר לקבוע את כללי המשחק. נניח הימור על תוצאות הבחירות: נתניהו כן יקים, לא יקים, נלך לבחירות, תמיד יימצא האדם שיספר איך במדורה, לקראת זריחה, על שיירי קפה שחור עם הל, הוא חזה וגם ידע שמה שקרה אכן יקרה, ותוך התעלמות מתחזיות שונות שלו בשעות אחרות יכריז: צדקתי! וזו תמצית הישראליות: צדקנו שהקמנו מדינה. צדקנו כשנגרדנו לכיבוש סיני.

צדקנו שנסוגנו. צדקנו שגלחמנו. צדקנו שהפסקנו. כי רק בכוח או איפוק הוא כוח. העיקר שנוכל לומר צדקתי! וזה כל כך ישראלי ואולי בגלל זה כל כך קשה לומר את אותו דבר למישהו אחר, כמה ייסורים, חיבושים, כאבי בטן ושכירת שיניים כדי להביט פנימה ולומר לחבר, ידיב, שותף או בן משפחה: צדקתי. (צברי כתב על זה שירה משובחת). אבל, צדקתי? זה קל, זה זורם, לא מחייב, מרענן. צדקתי! וזהו. מרגישים הודהות? יופי, אני שמח. צדקתי!

הכותב הוא מגיש המהדורה המרכזית של חדשות 13

01

נחמה

× ראובן ריבלין ×

בימים האלה במיוחד ובכלל, המילה שאני מתחבר אליה במיוחד היא נחמה. היא מתחברת כמו כן לנימי נפשי העמוקים ביותר, אך אני מרגיש שגם לנימי נפשה של המדינה שלנו. כמו שהפליאה לכתוב המשוררת רחל שפירא: "לפעמים אני, לפעמים אתה, כה זקוקים לנחמה". זו מילה שמלווה את כולנו לא רק ברגעי ייאוש אלא גם ובמיוחד ברגעי תקווה, ואני מלא תפילה ששנת העצמאות הקרובה שלנו תהיה מלאה ברגעי נחמה.

הכותב הוא נשיא המדינה

אנחנו מלאי יוזמה שדוחפת אותנו קדימה אבל נתקעים בפרינציפ שולי וקטן. תכלס אנחנו יודעים לפרגן אבל גם נוטים לחפור. כל דבר אצלנו הוא מדהים ולא פחות מזה וואו אבל רק לכאורה, העיקר שבסופו של דבר אנחנו מוצאים בכל נשמה גם נחמה

מנשיא המדינה, מגישי מהדורת החדשות ועד לאנשי רוח, 73 כותבים בחרו את המילה הכי ישראלית שלהם

עריכת הפרויקט:
מיכל אורבך

פרינציפ

× אברהם סתיו ×

אם תשאלו את פרופסור אמנון טייטלבוים למה הוא מתעקש לריב עם הקופאית על ארבעים אגורות (כשהוא דורש ממנה, למשל, לקבל החזר על שקיות סופר משומשות) הוא יגיד לכם שזה לא הארבעים אגורות, זה הפרינציפ. פרינציפ; זה מה שמניע את טייטלבוים, גיבור הסדרה הקומית "קופה ראשית", כשהוא נכנס שוב ושוב לעימותים עם הקופאיות והעובדים בסופר סביב מבצעים מפוקפקים והנחות פיקטיביות.

"קופה ראשית" מצליחה לזקק ולהגחך היבטים רבים של הישראליות; יש בה עדתיות ותכונות וגם הומור וחברות, והרבה מאוד פרינציפים, שלוכדים יפה את דמותו של הישראלי, שיכול להיות לארג' מאין כמותו, לעצור לידך בצד הכביש ולהחליף לך גלגל מפונצ'ר בלי לבקש שקל, אבל אם תנסה לעקוף אותו בצומת שלא כדין הוא יצפור לך כמו משוגע.

אפשר לצחוק על התופעה הזו, טוב לצחוק עליה קצת, אבל לפעמים אני חושב שיש בה גם יופי. בכך שגם כשאנחנו רבים ומתקטנים, וכל אדם רב ומתקטן לפעמים, אנחנו מספרים לעצמנו שזה לא על מקום החניה או על התור במכולת כשלעצמם, אלא על עיקרון רחב יותר, יסודי יותר, שעומד מאחורינו. וגם במקומות הכי נמוכים ואנוכיים אנחנו מגלים שהמניע הכי חזק שלנו הוא רדיפה אחר סוג כלשהו של צדק.

הכותב הוא ר"מ בישיבת ההסדר מחניים

במציאות שבה אנו מוצפים כל העת באינספור מסרים ותכנים, ובעולם דיגיטלי שבו הכול "מהמם", "מדהים" ו"ייחודי", איך יודעים להביא משהו באמת שונה ופורץ דרך? משהו שידברו עליו? משהו שיוזו משהו לאנשים בבטן ויגרום להם לעצור ולא לעבור מיד לדבר הבא? התשובה היא – מחפשים את הוואו. הדבר הזה שהופך תוכן לכזה שלא יפסיקו לדבר עליו.

וואו זה הדבר שהגולשים כמעט יכולים להרגיש אותו פיזית בגוף כשהם נתקלים בתוכן אחר, מפתיע ומיוחד. לאנשי דיגיטל וקריאייטיב, להביא את הוואו זה לשאוף למצוינות, זה ליצור תוכן שירגש, יעלה נקודה למחשבה, יעצבן ויצור שיח, זה לחקור ארצות חדשות ותמיד לבחור בשביל שטרם הלכו בו, זה להיות אמיצים. לפעמים מזהים את הוואו עוד משלב התסריט והרעיון הראשוני, לפעמים הוא מגיע בבום ומפתיע בעוצמותו. לפעמים טועים לחשוב שיהיה וואו, והוא לא מגיע. אז מנסים שוב, ושוב ושוב, עד לוואו המיוחל.

הכותב הוא סמנכ"ל דיגיטל "כאן"

בניין

× אורלי גולדקלוג ×

בית המשפט העליון כאחד. יש כשל פנימי בביטוי הישראלי הנפוץ הזה. אתה הרי יכול לאהוב באהבה, לשמוח בשמחה ולהעריך בהערכה. הרבה יותר קשה לכיף בכיף. בואו נודה על האמת, אין שום קשר בין מילת האם המבטאת בילוי נעים הגובל בתענוג לבין המחווה הסתמית של בכיף, שמבקשת לבטא משהו שנע בין "עזרתי לך בסכבה" ועד "עשיתי טובה שעניתי לך מה השעה. רד ממני עכשיו".

אז מה אנחנו בעצם אומרים כשאנחנו אומרים בכיף? אנחנו אומרים שיש חיבור בין הנימוס המרוח על פנינו לכפכפי חוף הים שמעטרים את רגלינו. כמו בקלישאת מגישי החדשות, הליכותינו מורכבות מחליפה ועניבה מעל לחגורה לצד מכנסי ברמודה צבעוניים שמסתתרים מתחת לשולחן ההגשה. למה? כי אנחנו לא לוקחים את עצמנו יותר מדי ברצינות, אבל מבינים שקצת צריך. עד כאן על פנינה לשונית זו. אם יש לכם שאלות נוספות בעניין – בכיף.

הכותבת היא סגנית עורך מקור ראשון ועורכת האתר

עשרה

קבין של נימוס

ירדו לעולם, תשעה נטלה

בריטניה ואחד כל העולם כולו. ואז, לפני 73 שנים, מעצמת התה קיפלה את הרגל, נטשה את המזרח התיכון, ולא השאירה מכל זה זכר. בשעה טובה ומוצלחת עשרה קבים של חוצפה כחולבן עלו לראש התורן, כשישראל לא משאירה אפילו מעשר לאף אחד אחר. זה לא אומר שאנחנו לא אדיבים, להפך. אנחנו מסייעים לנצרכים, מושיטים יד לנזקקים, ואפילו עוזרים לזקנה לחצות את הכביש. אנחנו רק שוכחים לברר קודם אם יש לה מה לחפש בצד השני.

האדיבות שלנו עטופה תמיד

בהנהון מכבר

מלווה במילות נימוס, רק שגם שם חלה איזו תפנית לא צפויה במהלך השנים. מה שהתחיל בעונג רב, הידרדר ל"בשמחה" ואז הגיע לשפל – בכיף. רוצים לקפוץ לקפה? באים, בכיף. מבקשים מספר טלפון של חבר? שולחים לכם בכיף. לחתום לכם ערבות בנקאית? בטח, בכיף. מודים לנו שטרחנו לבוא לניחוח אבלים? הכי בכיף. המהדרין מכיפים בכ"ף לא דגושה, בצקצוק של מורה ללשון. למי שמתקשה בסאב־טקסטים, רמז: הכיף שלהם במקרה הזה ציני במיוחד. הביטוי משמש תגובה אפשרית לחברים שלך, לשוטר תנועה, לחמותך ולנשיאת

× אלעד טנא ×

אנשים מתפללים הם אנשים שאומרים שירה מדי יום. התפילה מזמנת אל השפתיים עברית עשירה, מרוברת ופיוטית. ילדים מתפללים סופגים שירה והוגים אותה גם בלי לדעת את כוונותיה. בכל בוקר הם יגידו מתוך הרגל מילים כמו לְהַפְיֵרָה, רוֹקֵעַ, תְּרַעַץ, לְמוֹט. המשמעות לא תמיד ברורה אבל ההגייה התמידית ממיסה אל תוך הדם כוונות ומשמעויות.

או נכון שלרוב, המילים הללו אינן חלק מהשפה המדוברת שלנו. לא תמיד מבינים אותן וגם לא משתמשים בהן. אבל יש מילים שראוי להתעכב עליהן ולהתבסס עליהן, מילים שהן מגדלור ואבני דרך. אם נלך אל התפילה הראשונה, זו שפותחת את הבוקר וזו ששגורה גם בפי פעוטות, נפגוש את החמלה.

החמלה, שבזכותה אנו שבים וקמים מדי בוקר עם לב פועם ועם נשימה סדירה, היא זו שכל כך דרושה לנו בימים אלה, ולא רק בהם. אנחנו לא פוגשים אותה מספיק ביומיום, ובמקומות שבהם אולי היא נחוצה מכול, היא נעדרת כמעט לחלוטין.

יש בי תקווה ואמונה שבמציאות הכאוטית שלנו, חמלה, קצת חמלה, תוכל לחולל מהפכות ושינויים גדולים. קורטוב חמלה ישנה את השפה. את התדרים. את הגישה. לפני שמבקשים מהאיל לחמול על מעשיו, נבקש מעצמנו לחמול על אחרים ועל עצמנו, כי כמו טיפה של צבע בקערה של מים – יש לה היכולת הקסומה להפוך שקיפות לנוכחות.

פנינה גפן היא יוצרת ועורכת

הסתדרתי

וכאלו אנחנו, כולנו. יש מחסור בכינים בימי סגר, אבל כולם מסתדרים על מחסנים בבית. התורים במאפיות עמוסים לעייפה במוצאי פסח, אבל בבוקר שלמחרת אין איש שנותר (בלתי מסודר) נטול פיתה. וככל שהכאוס עמוק יותר, כך היכולת שלנו להסתדר ממריאה. נגיד, מגפה עולמית מכרסמת עדיין בכל פה ברחבי הגלובוס, ואנחנו פה כבר כמעט שחחנו שהיא קיימת. מה נאמר (יש לנו נתניהו וגם סיוע משמיים), והסתדרנו.

הכנת היא עיתונאית מקור ראשון

מה שנפלא כל כך במילה הזו הוא שלרוב, או כמעט תמיד בעצם, היה שם בלגן גדול בדרך אל הסדר המיוחל. משהו התפקשש, משהו לא הצליח, איזה דבר נשכח בבית, כמו כריך של ילד בכיתה אל"ף, דיסקית של טירון הצפוי לעונש, או מזומנים בטרק במרומי נפאל. תדע כל אם יהודייה לחוצה כי גידלה ילד ישראלי למהדרין, כאשר הדאגה שאוכלת אותה על המחברת או המעיל שנותרו להם מאחור נתקלת במענה הבוטח – אמא, הסתדרתי. ביקשתי מזה, ההוא עשה לי טובה, ההיא הסבירה לי איך, זה נתן לי משלו, או שבכלל לא בדקו בסוף מי הביא. נו אמרתי לך כבר, הסתדרתי.

אזעקה

את עצמנו בעמדת התקפה מתוך התגוננות והמילים יוצאות מהפה בלי שליטה והפחד מדמה לכעס. אם רק נצליח את האזעקה הפנימית הזו להחליף בצפירה סטטית – לעצור ולנשום ולחשוב ולזכור ובעיקר להיות בשקט, בטוח שיהיו הרבה פחות מלחמות בארץ הזו.

הכותבת היא עורכת מוצש

חייהם של תושבי הדרום או הצפון שמרגישים שחצי מהמדינה שגר שם באמצע שכה אותם, ולפעמים הם צורקים. אבל יש לכל ישראלי גם את האזעקה שבלב – זו שמשלת לנו על המחשבה וההיגיון ברגע שמישהו אומר משהו מנוגד לחלוטין מרענתנו, או מנסה לערער את מקומנו ועמדתנו. תוך רגע אנחנו מוצאים

יש את המובן מאליו – אזעקת האמת שעולה ויורדת, קולם של צופרי האימה שמזכירים לנו שגם בדור שלנו כמו בכל דור אחר עומדים עלינו לכלותנו, ובבת אחת אנחנו שוב עם אחד והדאגה לפרטי ולכללי מתערבבת והלב יוצא אוטומטית אל החיילים. יש גם אזעקה שעולה ויורדת ולא מאחרת, אלא רק משבשת את

מדהים

× לבנת בן-חמו ×

כמעט בכל העלאה של תמונת פרופיל חדשה ברשתות נמצא אותה: "מדהימה!!!"
משרתת את הצורך הכל כך ישראלי לפרגן (וגם את הצורך לשמור על קשר בלי
יותר מדי מאמץ ולרוב גם בלי הרבה כנות).

ברביור היוםיומי היא עוברת חזק כאמצעי להעברת ביקורת ולהטלת ספק:
"ההתנהלות הזאת מדהימה אותי!", "מדהים איך הוא הצליח, אה?"
לציניות היא נכס: "ממש מדהים, מה אני אגיד לך".

וגם סתם בשיחת חולין היא אחלה פילר לשנייה או שתיים של שקט בין משפטים
של הצד השני בשיחה: "כן... מדהים... בטח... נכון".

אבל בעיקר היא מסמלת את הניתוק שלנו מהמשמעות המקוריות של הדברים,
המילים, החוויות. מדהים הוא מי או מה שמפליא, מעורר השתאות והתפעלות. אבל
מרום שימוש המילה כבר איבדה משמעות. שחיקה סמנטית קלאסית. כי אם הכול
מדהים אז שום דבר כבר לא מדהים, שום דבר לא באמת מרגש. אגב, עוד מילה מגדה
ישראלית, שביחד עם "מדהים" מתודלקות באינספור פרומואים על המסך שאמורים
ללחוץ לנו על בלוטות הדמעות ולתעשיית הטלוויזיה על בלוטות הרייטינג. כי
אנחנו הרי עם חם וייצרי. מצופה מאיתנו להתפעל, להתרגש, להגיב באופן בולט.
כשזה מגיע באופן טבעי זה מבורך, אבל הלחץ להידהם ולהיות מדהים או מדהימה
הוא לגמרי מעייף ובתכלס מביא לידי מיאוס. אז אני התחלתי לדלל שימוש במילה,
ואם אני כבר משתמשת בה אני שואלת את עצמי: האם זה באמת מדהים אותי,
מפעים, גורם לי לחשוב אחרת? ואולי זה כי אני סתם נודניקית שנורא חשוב לה
להיות מיוחדת? מדהים.

הכותבת היא אשת תקשורת ומוזיקאית

פראייר

12

× רינת פרימו ×

בכל יום אני אומרת לעצמי מחדש: תהיי פראירית גאה. תיכנעי לפראיריות.
אבל אז המכונית העשירית נדחפת בטור שבו אני עומדת, ואני נשברת וצופרת.
ככה זה היה במלון שהגעתי אליו עם אישור (בכתב) לחדר עם מרפסת.
וכשאמרו לי שאין חדר עם מרפסת, כעסתי ודרשתי והרמתי את כל הלוכל.
ונחשו מה – קיבלתי חדר עם מרפסת. ככה זה היה בתור למעדנייה בסופר שאם
לא הייתי מבררת (בקולי קולות) מי בדיוק אחרי מי, הייתי נשארת שם עד היום.
כל מה שאני רוצה זה לחכות לתורי תוך כדי בהייה ומחשבות מפותלות על
דינזאורים ועל הצבע תכלת. אבל 12 פעמים ביום אני צריכה להכריע אם עכשיו
אני בוחרת להיות כלבה או פראירית. כאילו אין באמצע.

אני מקווה שיום אחד אני אהיה חזקה מספיק כדי להיות פראירית.

הכותבת היא סופרת

11

× קרן מלמד-מרגלית ×

אם יש מילה עברית אחת
שמוקקת בעיניי את המהות
של מדינת ישראל, או יותר
נכון של יושביה, הרי זו המילה
הקצרה אך רבת המשמעות
"אחי".

המילה "אחי" (על צורותיה
השונות – "אח שלי", "אח
שלך", ואם נלך קצת יותר
רחוק "גיסנו"), מזמן יצאה
מהמשפחה והלכה לרעות
בשרות זרים. בהתחלה היא
הייתה כינוי לחבר קרוב "כמו
אח", משהו שיש לכם תמונה
משותפת איתו במסיבת חנוכה
של גן שולה, אחר כך היא קצת
נפתחה גם להוא מהמילואים,
למרות שלא החלפתם אפילו
ווטסאפ אחד מאז הפעם
האחרונה שנפגשתם.

אבל "אחי" לא עצרה
בכינויי החיבה ו/או היכרות.
היום אנחנו פונים בכינוי אחי
גם לשליח של אמזון, לירקן,
לשוער בחניון. ואנחנו לא
מהססים לסגן בכעס לור מוחלט:
"אחי, תזיז כבר ת'אוטו, אתה
חוסם ת'חניה!". כי אולי כולנו
אחים פה, במדינת ישראל, אבל
עם אחים מעצבנים כאלה, מי
צריך אויבים.

הכותבת היא

עורכת ומבקרת טלוויזיה
במוצ

חבל

16

× אור ברנד־פרומר ×

לעם שהשאיר כל כך הרבה מאחור, אך טבעי שתהיה מילה שמתארת את תחושת ההחמצה, הפספוס וכאב הלב על מה שכבר לא. השנים שעברו והשפה שהתפתחה הרחיבו את גבולות השימוש במילה מעבר למצופה. "חבל" היא מילת רמיזה פאסיבית-אגרסיבית כאשר אנחנו שומעים תשובה שמאכזבת אותנו, וטומנת בחובה מסרים רבים וסמויים (או שלא), שימנעו ממריבה להתלקח, לצד העברת מסר אי שביעות הרצון הכללית. היא גם מילה רומנטית כאשר כלו כל המילים והרעיונות למשפטי פתיחה מתוחכמים, בצורת: "לא חבל על יפה כמוך?". אבל התפקיד הכי נפוץ שלה, וגם הכי מודר, הוא בביטוי "חבל על הזמן" – שמשמעותו הרי הפוכה בדיוק, "זה כל כך טוב, שזה לגמרי שווה את הזמן שלנו".

הכותבת היא מפיקה במוצש

נדנר

17

× אלינור רחימי ×

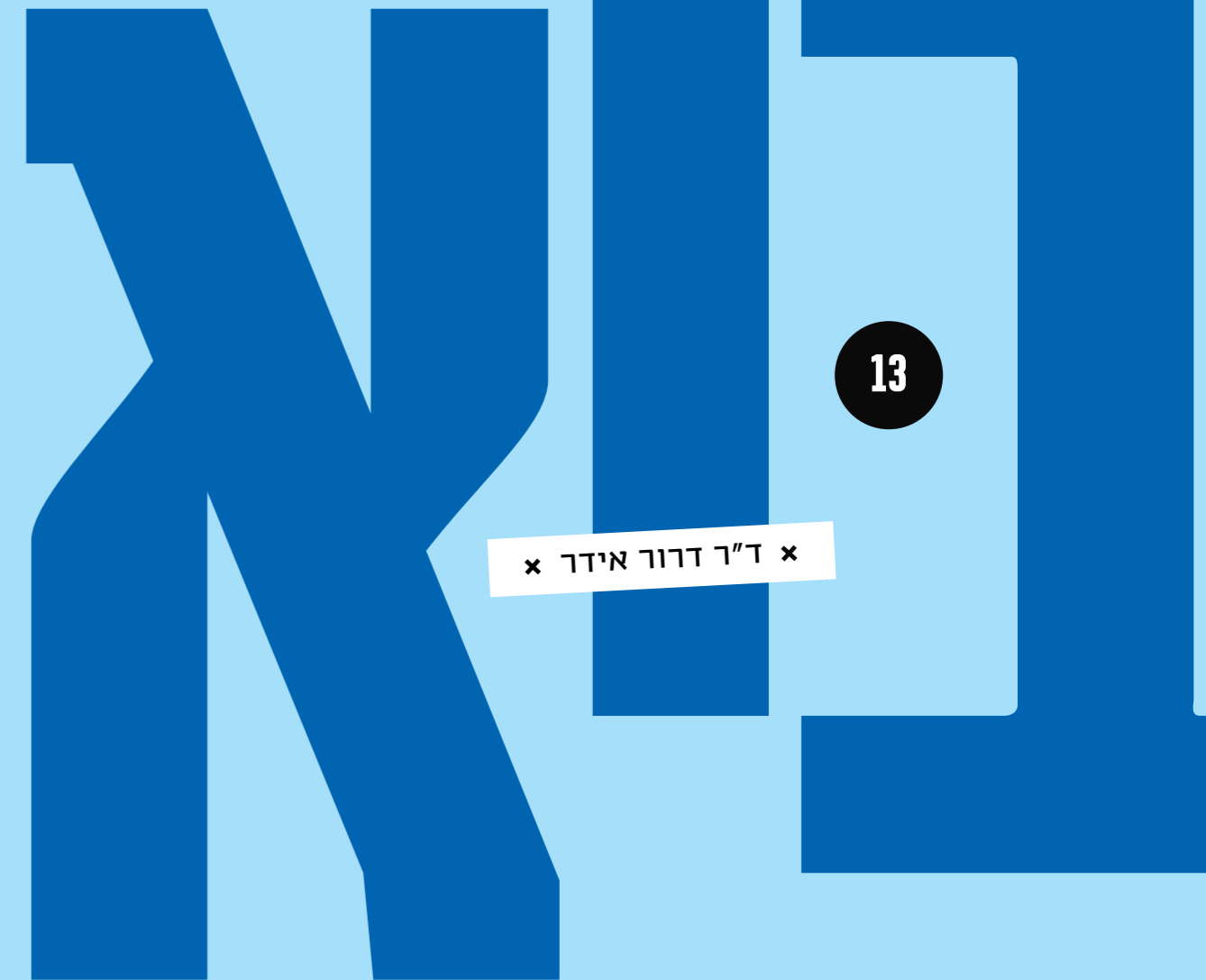
אין דבר ישראלי יותר מלהתחמק ממחויבויות חברתיות. כך יוצא אם את לא מעוניינת להמשיך לדייט שני עם הקריפ התורן, או אם אתה פחות בקטע לצאת לדרינק עם מישהו מהתיכון שפגשת במקרה בבית מרקחת. המילה שתמיד תבוא לעזרתך, מינימום כמו סמי הכבאי, היא "נדנר". דרך נעימה לצאת נחמדים כשאתם מעוניינים לנפנף מישהו ולא לשמוע ממנו גם כשתחזרו בגלגול הבא בתור חתול. ולתפארת מדינת ישראל.

הכותבת היא מעצבת גרפית

שלחתם הודעת ווטסאפ לקבוצה הלא נכונה? יצאתם פיתה! שכחתם מפגישה סופר חשובה שאתם ביקשתם? יצאתם פיתה! שלחתם את הילד לגן עם תחפושת ביום שלא מתחפשים בו? יצאתם פיתה! קניתם ז'קט בצבע זהב שלעולם לא תלבשו? יצאתם פיתה! עברתם ליד טום קרוז ולא ביקשתם סלפי? הכי יצאתם פיתה! אני לא יודעת מה לגביכם – אבל אני יוצאת פיתה לפחות פעם בשבוע. אבל מה זה אומר בעצם? "לצאת פיתה"? בתחקיר מעמיק שעשיתי על הביטוי הכי יצאתי פיתה. אין שום זכר למקור הביטוי הנפלא הזה. אז החלטתי לכתוב את הפירוש בעצמי: הפיתה היא הכול. היא התמצית של הישראליות. המאכל הראשון שהתינוק שלכם ילמד להגיד את שמו (אחרי במבה), המיכל האולטימטיבי לכל מה שחפצה נפשנו. ארוחת בוקר: פיתה עם קוטג' וחביתה. נוסטלגית: פיתה עם חומס ונקניק. אינטרנשיונל: פיתה פלאפל. קרניבורים: פיתה עם שווארמה נוספת שומן. יום העצמאות: פיתה עם טחינה וקבב. מסעונים וכוכבי טלוויזיה: פיתה עם כרובית מלאה בעצמה. בחינם: הקצוות של הפיתה, מטוגנות. אמהות שוקעות: פיצה־פיתה. בריאותנים: פיתה כוסמין. הפיתה היא הכול אבל רק כשהיא מלאה. אם היא ריקה, היא לא כלום. ועלכן: יצאת פיתה.

הכותבת היא בלוגרית אוכל ובעלת מדור האוכל של מוצש

בוא ושמע, בוא וראה, ערמות ערמות, ציבורים ציבורים, מונחות שכבות המשמעות של המילים העבריות, רבי קומות של פרשנות שהתגבהו במשך אלפי שנים. מילה שהופיעה במקרא במלוא רעננותה, אספה עוד משמעויות והקשרים וזיכרונות ודורות שהגו ומלמלו ופטפטו אותה, ועדיין קומתה לא שחה, וככוחה או כוחה עתה להתגלגל על לשוננו מבלי לשים לב לגודל הגס שבקיומה חסר הזמן. עד לא מזמן – במונחים היסטוריים: ממש לפני רגע – היינו נכנסים פנימה לשמע הקריאה "בוא". "בוא פרוץ ה', למה תעמוד בחוץ", מומין לבן את עבר אברהם להיכנס אליהם. "בוא אל אשת אחיך" אומר יהודה לאונן בנו, "והקם זרע לאחיך". גם "בוא יבוא" במובן של יתקיים: "כל אשר ידבר בוא יבוא" מהלל נער שאול את הנביא שמואל. "בוא בשלום... בטרם חלקה אחרונה תיָרע" מומינה רחל שפירא את האות המיוחל אל הצמאים לו. וגם "בוא יבוא ברינה נושא אלומותיו", חלומותיו, כלומר הלום שיבת ציון יתקיים, ונשמע את הקריאה "בואו ארצה". "והוא לברו יודע שגם אם יתמהמה, בוא יבוא" שר נתן זך, תוך שהוא מעתיק את הציפייה העתיקה לביאת המשיח אל גאולת הארם הפרטי, למרות ש"הוא לברו בין כה וכה". ויכולנו להמשיך, כי הרשימה ארוכה. ואז, לרגע קטנטן לא באנו ופנינו לעיסוקים אחרים, וכבר קלטה ארוננו "בוא" עם צליל אחר, קצר ופסקני, עם א' שנשמעת עיצור, מעין נבחה קצרה בעלת משמעות כמעט הפוכה. כמו נאמר: נו, באמת! או: עזוב, חבל להכביר מילים ("חבל על הזמן"): או: שמע, יש פה יותר ממה שאתה חושב. ובעצם: אל תיכנס עמי ברברים, הטיעון אינו ראוי לבוא לפניי. וגם: תרגיע (עוד מטבע לשון ישראלית), זה לא כפי שזה נראה, זה לא מדויק, רחוק מהרושם הראשוני. בוא, רוצה לומר: אל תבוא.

הכותב הוא שגריר ישראל באיטליה

× רינה נקונצ'ני ×

תירוצים זה החיים. תירוצים שלא צריך להסביר אותם? אפילו יותר. ידוע הכלל האומר שאם כבר לשקר, אז בקצרה כי ריבוי פרטים רק יסבך הכול. עד שהגיע לסוף השקר, לא תזכרי מה סיפרת בתחילתו. ואם כבר לקצר, אז בראשי תיבות. בתקופות של עומס רגשי, תעסוקתי או חברתי, אני מגלה שלא את כל מה שאני מתכננת אני יכולה להכניס לל"ז בומן שרציתי. בתקופות כאלה, מספר הדאבל־בוקינג שאני עושה הוא כבר ברמת הפריחות. קרה לי שקבעתי שלושה דברים שונים לאותו יום, כשהכול כתוב לי ביומן

של הנייד. המוח שלי לא מה שהיה פעם. ואז צריך להסביר מה קרה ואיך קרה, ובסך הכול אני רוצה לצאת בסדר ולא תמיד יש תירוץ משכנע, אבל יש מילה אחת (או שתיים, תלוי איך מסתכלים על זה), שמצילה אותי כל פעם מחדש מלעשות לעצמי בושות: בלת"ם. קסם של תירוץ. תירוץ שאי אפשר להתווכח איתו, כי בכל זאת, לא תכננתי. לא התכוונתי למקבל חברות, לא קבעתי תור לרופא על חשבון הפסיכולוגית ובעיקר לא חשבתי שאני שני אנשים בעבודה אחת. זה פשוט קרה, בלתי מתוכנן.

הכותבת היא עורכת תוכן ותמונות במקור ראשון

19

לפנק

× אריאל הורוביץ ×

לפני שנה בערך היפשתי צימר למשפחתי ביישוב גלילי מסוים. בכל האתרים, לצד תמונות של ג'קוזים בחדרים עם אורות עמומים ועלי כותרת ורודים, הופיע תיאור שבו השורש פנ"ק חזר על עצמו כמה וכמה פעמים. החוויה מפנקת; המצעים מפנקים; אפילו שטיחון הכניסה, כך הובטח לי באחד הצימרים, "מפנק לרגליים". הצימרים, אגב, לא לבד: רשת השווארמה האהובה עליי מייצרת "פינוק בפיתה", ופרסומת מהשנים האחרונות הבטיחה "לפנק, לפנק, לפנק".

מה מקורה של הבהלה לפינוק? אולי היא בסך הכול תמונת מראה לסיר הלחץ המבעבע ששמו מדינת ישראל: ארץ קטנה, צפופה ושסועה שהולכת לבחירות פעם ברבעון, שהכבישים בה עמוסים והאוכלוסייה בה צפופה. הישראלים מתקשים לסגור את החרש, לחוצים מהבוס, מאחרים שוב לקחת את הילדים מהגן ומנסים לג'נגל בין 12 ימי חופש בשנה לבין 76 ימי החופש של הילדים. הפינוק, בין אם הוא תוספת טחינה על הלאפה או שירותי גרידה לרכב, הוא המענה הציוני ההולם למציאות החיים שלנו.

הכותב הוא עיתונאי מקור ראשון

18

× רועי קדם ×

הכותב הוא מעצב במוצ

סבבה זאת עוד גרסה של יהיה בסדר, הכול זורם, וגם הקלילות. הישראליות היא שכבה קלילה מעל עומק יהודי כבר משקל ואורך שנים.

אנחנו קלילים ומהירי תנועה ולכן המילה סבבה היא מילה קלה שעושה טוב.

והאמת היא שכבר המון שנים שסבבה כבר לא בשימוש; כי העברית מתעדכנת כל הזמן בעוד ועוד מילים, דור דור ומילותיו. כל דור והסבבה שלו, או אפשר לקחת את הבאסה בסבבה, ובעיקר לשמוח שיש לנו כזאת מדינה נהדרת.

הכותבת היא שגרירת ישראל בבריטניה

משהו בשנה האחרונה קצת הרס למילה הזו, כי איך נאמר בעדינות, זה לא כל כך נעים לראות רחוב, קניון, בית ספר, או כמובן גן סגור – במיוחד כשאתם הורים ליצורים קטנים שנשארים איתכם בבית 24/7.

אבל אם נניח לרגע בצד את הקורונה – על כל שלושת סגריה – "סגור" היא מילה חיונית שאפשר לעבוד איתה דווקא בגלל הנוקשות שלה. בעולם של עיגולי פינות, הבטחות גמישות, סיפורי מעשיות ואינספור תירוצים על גבי תירוצים, תנו לי מילה שאני יכול לסמוך עליה. מה שאמרנו הוא שיהיה. חתום. נעול. ברזל. סגור? סגור.

כששואלים בריטי מה נשמע, התשובה היא Not too bad. "לא רע". כששואלים אותנו הישראלים התשובה היא משהו חיובי במיוחד, שנע בין סבבה להכול טוב.

יותר מכל תכונה, אני חושבת שסבבה משקפת את האופטימיות חסרת התקנה שלנו כעם, ואת הלך הרוח השמח. בכל הסקרים הבינלאומיים, הישראלים מדורגים בעשירייה הפותחת של האומות השמחות. היום זה קשור כמובן להצלחה הישראלית אבל מאז ומתמיד הרגשנו סבבה, כי אנחנו יודעים מה זה להיות בלי מדינה, או טובים חבלי הלידה של מדינה צעירה מכל ייסורי אלפיים שנות גלות.

× ציפי חובלי ×

סבבה

20

23

משואה

× נטע אריאל ×

בין העצב לתקווה, בין הכאב לשמחה, בין האבל לתקומה, ניצבת לה המשואה – סמל של אור וחום. אני מחוברת אליה דרך הגאווה הלאומית, השורשים והמשפחתיות שלי. המשואה, שבימי בית שני שימשה לציון קידוש החרדש העברי, הפכה מאז קום המדינה לאחת מ־12 המככבות בטקס המחבר בין יום הזיכרון ליום העצמאות. עבורי הוא ה-DNA הישראלי. מופע מסורתי, הכולל טקסטים, מוזיקה, ריקודים, אנשים, מנהיגות והרבה שאר רוח והתרגשות. זה בעיקר מקור לגאווה לאומית על היותי שייכת לעם היהודי, בדור שזכה לחיות בארץ שטובה ליושביה. הטקס, היושב על צלקת השכול ועל העצמאות שזכינו בה, מסמל את כוחות הנפש והרוח שיש בנו להתגבר על הקשיים ולהמשיך הלאה. משואות הוא גם המושב משואות-יצחק שבו נטועים שורשיהם של בני משפחתו של שלמה, בעלי. יישוב שחרב במלחמת השחרור וקם מחדש, ושתושביו הם ציונים־דתיים, האוחזים בקרקע ובמקביל צומחים למרחבים נוספים ברוח הזמן. ולתפארת מדינת ישראל!

הכותבת היא מהלל ביה"ס לקולנוע מעלה

21

פריסה

× אביטל אינדיג ×

יהודים ואוכל מנהלים יחסים מורכבים. בין שהגיע זמן שחרור מצה"ל, יומולדת בכיתה או סתם קבלת שבת בעבודה – כולנו חוגגים עם שולחן עמוס כל טוב. אנחנו אומה שחייבת לציין את השמחות שלה (ולא פחות מכך את רגעי האבל) כפה מלא. יהיו אלו בורקסים יבשושיים או מגשים מקייטרינג איכותי – העיקר שיהיה מה לבלוס. זה ב-DNA שלנו, אנחנו נרגעים רק למראה מזון. בהגדה קוראים לזה "שולחן עורך", במשרדים המפונפנים זו "הרמת כוסית", אבל האמת היא שאין ביטוי יותר מדויק מ"פריסה" הצה"לית כדי לתאר את הרגע שבו אנו מסדרים את התקרובת באופן הכי יפה ומעורר תיאבון שיש. מילה מושלמת שמעבירה את הקשר ההדוק שבין אסתטיקה לאוכל. שמתמצתת את הרצון הקרום שלנו להנכיח שפע, להכניס אורחים גם כשאנחנו מחוץ לבית, את הכמיהה לשבור שגרה. כי מה בן אדם צריך בשביל להעביר עוד יום אפרורי אם לא אור בקצה המנהרה, רצוי שיהיה בדמות קרואסון שקדים.

הכותבת היא עיתונאית מקור ראשון

החממת

22

× דורון זמני ×

בשיחות הויטסאפ שלנו מופיע פעמים רבות רצף האותיות חחחחח. מה קרה לנו בשנים האחרונות, שאיברנו את היכולת הוורבלית ואת כושר הביטוי ואנחנו מסיימים בדיחה טובה במקום במחמאה או בצחוק מתגלגל – אפילו לא במילה, אלא באות אחת שחוזרת על עצמה? אם פעם ח"ח היה סוג של סלנג צברי צבאי שמשמעותו הייתה חיזוק חיובי, הרי שהיום מדובר באות דינמית שיכולה להביע מנעד שבין גיחוך קל ועד לפרץ צחוק אדיר, וככל שהפאנץ' חריף ומדויק יותר שורת החחחח מתארכת. האנושות שועטת קדימה בחידושים טכנולוגיים מדהימים, ובאותו זמן היא חוזרת אחורה בצד הוויזואלי שבקשר הבין־אישי. מהבחינה הזו היא מתקרבת אל אנשי המערות שצוירו על קירות המערה סמלים שונים בעזרת גחלים כדי לתקשר זה עם זה, או כשביקשו להביע סיפור או אירוע משמעותי. והיום? השפה שלנו השתנתה, ואייקון או אות אחת מביעים כיום בקצרה אוצר רגשות ודימויים מידיים. איתם ועם טביעות האצבע שחורנו אליהן כאמצעי זיהוי ביומטרי, הפכנו לאנשי מערות דיגיטליים, שמגיבים בחי"ת הקדמון. חחחחח.

הכותב הוא מעצב טקסטיל

25

× אמונה אלון ×

24

ארזת לבד?

× אריאל שנבל ×

ארזת לבד? שתי מילים שמנקזות לתוכן את הישראליות כולה. הרגע הזה שלפני החופשה בחו"ל. הרגע שלפני הדיוטי־פרי. הרגע שלפני המבט בלוח הטיסות היוצאות. הרגע שלפני תשלום 40 שקלים על כוס קפה אבל יאללה אנחנו בנתב"ג בואו נפרגן לעצמנו. רגעים שכל כך התרגלנו אליהם ושימשו לנו מפלט מהמציאות היומיומית, ובשנה האחרונה נלקחו מאיתנו בחסות משבר הקורונה. אבל הנה, כמו כל דבר ישראלי אמיתי גם שתי המילים הללו לא מוותרות כל כך מהר, והן עתידות לחזור אלינו בקרוב מאוד בזכות מבצע החיסונים המרשים. שתי המילים האלה הן גם הכי ישראליות בגלל הבלוף המובנה שיש בתוכן. כולנו יודעים שישאלו אותנו אם ארזנו לבד, כולנו יודעים היטב מה אנחנו צריכים לענות, וכולנו גם יודעים מה יהיה המשפט הבא של איש או אשת הביטחון – "אני שואל את זה כי היו מקרים ש..." אבל אתם כבר עמוק בדיוטי ומהנהנים בעיניים בורקות – "כן, ברור, אני יודע. ארזתי לבד, רק שים לי כבר את המדבקה על התיק, יש כוס קפה ב־40 שקל שמחכה לי."

הכותב הוא עיתונאי ובעל טור במקור ראשון

בעצם עוד סימן שלא מצדה הקמנו כאן אלא מדינה נורמלית. מדינה כמו בחו"ל.

כך או כך, קשה להבין למה טיסות עבודה מתישות של שרים וח"כים עדיין נחשבות כאן ל"מנעמי השלטון", או למה טיול לחו"ל נחשב לצ'ופר המושלם גם אם סופנו שאנו מתכווצ'צים בטיסת לוואיקוסט. רבים מונים את ביטולי חו"ל כאחת המכות הקשות ביותר שהנחיתה עלינו מגפת הקורונה, אף שבזכות סגירת השמיים נפתחה הארץ וסופסוף הכירו התיירים הישראלים אפילו את רמת הגולן. עכשיו שב ומתחיל לחול של חו"ל, טובי המוחות כבר שוקדים על אתרי הדילים, ואני נזכרת בבוקר שאחרי רעידת האדמה הנוראית באיסטנבול, אוגוסט 1999. ישבנו עם כל התיירים על מדרגות בית המלון, מפחדים להיכנס פנימה, מנסים ללא הצלחה לצלצל ארצה כדי להרגיע שאנחנו בסדר, ואילנית מראשון־לציון סיכמה באנחה: "אז חו"ל זה לא משהו, אה?"

הכותבת היא סופרת

בירושלים של ילדותי היינו מושיטים רגל אל מעבר לשלט "עצור, גבול לפניך!" ומכריזים שאנחנו דורכים בחו"ל. היום יש בישראל מחלוקת לגבי גבולות הארץ, אבל נמשכת, משום מה, ההסכמה לגבי הכמיהה ל"חוץ־לארץ". לפעמים נדמה שטיסה לחו"ל היא ההתגשמות האולטימטיבית של החזון הציוני. אנו באנו ארצה לבנות ולהיבנות בה, למצוא דיל משתלם ולצאת "לראות עולם". גם אזרחי מדינות אחרות אוהבים לטייל במקומות חדשים, אבל אין כמו תאוות התעופה של היהודי הנודד. כנראה בגלל שאנחנו מדינה קטנה ומוקפת אויבים וכו', אך בעיקר בגלל עצם הקסם המיוחס למילה הזאת. חו"ל. לבלות בחו"ל, לערוך שופינג בחו"ל, לסמן "וי" על כמה שיותר יעדים שהצטלמנו בהם ואם כבר, אז למה לא "לעשות רילוקיישן" בחו"ל. פעם קראו לזה ירידה מהארץ, רבין כינה את היורדים "נפולת של נמושות", ויש טוענים כי העובדה שכבר "מותר" לעזוב את ישראל היא

נשמה

× משה מאירסדורף ×

כמו אחיותיה הבוגרות יותר (כפרה, חיים או אחי), גם המילה נשמה החליקה לשפה המדוברת והפכה לשם תואר שמקדים פנייה לאנשים שאנחנו בכלל לא מכירים. דווקא המילה נשמה נשמעת לי הכי מדויקת בהקשר הזה. אנחנו לא מדברים על קשר משפחתי כלשהו אלא פונים לפנימיות של הזולת, שרק מתוקף הביטחון שלנו שאותה נשמה קיימת אי שם בתוך תוכו, נוכל לייצר דרישה וציפייה ממנו.

זו המילה הכי ישראלית כי בסופו של דבר, בעומק של העומק שלה, היא מבטאת את אותו המסר גם בשביל האברך מ"מרכו הרב" שידבר על "נשמת האומה" וגם בשביל הבחור עם הכפכפים בחוף הים: קשר עמוק ובלתי נראה שזור בין כולנו. איזו אמונה פנימית תמימה שיש משהו נסתר ונעלה יותר שמחבר בינינו במקום המשוגע הזה. וזו, נשמות יקרות, הנוסחה הסודית המנצחת לחיים שלנו פה ביחד.

הכותב הוא עורך באתר
מקור ראשון

הפרלמנט

× עטרה גרמן ×

שכונה

× דותן מלאך ×

חמש אותיות בעברית שהן עולם ומלואו. לדור שלי, זה שגרל בלי מסך מול הפנים בכל רגע נתון, השכונה הייתה הבית השני. המקום שאליו אתה רץ בסוף יום לימודים אחרי שהנחת את התיק בחדר, כדי לפגוש חברים, לשחק כדורגל, כדורסל, מדרכות או מחבואים. לרכוב על אופניים, לאסוף עצים, ובקיצור לעשות חיים באור היום ולחזור הביתה עייף, רעב וזקוק דחוף למקלחת שתשטוף ממך את חוויות היום.

"שכונה" הפכה עם השנים גם למילת סלנג, שהיא התיאור המושלם במילה אחת להתנהגות ישראלית מצויה – חוסר רצינות, חוסר מקצועיות וזלזול. כשפותחים סוכרייה שעטופה בצלופן באמצע הצגה, כשלא מסוגלים לעמוד בתור בלי לעקוף, כשמחפשים תמיד את הקיצור שמאריך, כשמשאירים פנינת טבע מטונפת משאריות פיקניק, מקללים דייל שלא מוכר לך שוקולד. כשהחוק הוא המלצה, כששר הבריאות שלך נדבק בוירוס, כי הוא עבר על התקנות שהוא עצמו חוקק, וכשפותחים את איקאה בשעה שאלפי בעלי עסקים סגורים מתמוטטים כלכלית, רק כי יש לך קשרים במקומות הנכונים – אז עושים שכונה. מה שבטוח – זר לא יבין זאת.

הכותב הוא עורך הספורט של מקור ראשון

מבית המחוקקים שמאגר בתוכו את כל העבודה הפרלמנטרית של המדינה, קיבל השם במשך השנים שדרוג ישראלי למפגש חברתי, בעל מובהקות פוליטית. לקחנו את המשמעות המילונית והורדנו אותה לשטח, או לבית קפה, הפיצוצייה והמרפסת במקרה שלנו.

האם תחת הקטגוריה החברתית יכולות להיכנס גם נשים ונערות או שזהו שם השמור לנחלתם של גברים משופמים בעלי כרס בלבד? נדמה שאכן מושג "הפרלמנט" התרחב מאוד. נסו את זה עם כל שם ותראו איך זה מסתדר. "אנחנו יושבים אצל" איציק/ כוכבה/ אילן/ רעות או שאולי (מארץ נהדרת, עשה כבוד לפורים) ותמצאו אותם בסופו של יום, או צהרי שישי בפטפוט אינסופי. הגברים מזהים עם משחק רמקה, פיצוח גרעינים, אספרסו ודיונים בענייני דיומא, אצל הנשים יהיו ירקות חתוכים, תמונות של הילדים בטלפון והחלפת לינקים להזמנות מהאינטרנט. הם ירברבו את עצמם לדעת. לכל אחד יש דעה על המשחק שהיה אתמול, לרוב הם יגידו "ביבי" ולא נתניהו, אחרים ישאלו "איך הלכה לנו ככה המדינה" והאחרים יתצפתו על העוברים והשבים.

חלק מחברי הכנסת הנוכחיים יושבים לא מעט בכינוסים שכאלו. מאחר שבשנתיים האחרונות הפך הבניין בגבעת רם בירושלים לגילום כל הכאוס הפוליטי, מי יודע – אולי מ"הפרלמנט" יגיע גם הפתרון למשבר הפוליטי, גם ככה כל אחד כאן הוא חבר כנסת בפוטנציה.

הכותבת היא עיתונאית
מקור ראשון

נווניה

29

× שהרה בלאו ×

איזו מילה? איך עור מילה שמקפלת בתוכה כל כך הרבה אפשרויות שונות. נו היא מילה רבי-פעמית, כמונו, הישראליים. הנו הקלאסי אומר "תזוין את עצמך כבר שהרה!", אגב, אין דין הנו הכתוב כדין הנו הקולי. כל היופי בנו, הוא באופן שבו הוא נאמר. הוא בדרך כלל נשמע כמו נוווווווו ואוצר בתוכו דרגות קוליות שונות המעידות על חומרת העצלות של זה שהנו מופנה אליו. ישנו הנו האירוני, המבטל, "נו, אז הצליח לו, חוכמה גדולה, אפשר לחשוב". גם בנו הזה, המנגינה היא העיקר, פלוס הבעת הפנים. והנרינרנו מופנה בדרך כלל לילדים, אבל הוא הרבה פחות מעניין. אין בו חוסר הסבלנות של הנו הקלאסי, או הארס האינטליגנטי של ה"נו, אפשר לחשוב".

בקיצור, מילה מופלאה, רבי-פעמית, ערמומית ובהמית גם יחד, כמו... כמו... נו, כמונו. (בריוק התקבל ווטסאפ: נו, שהרה, מה עם הטקסט? שולחת למערכת? נוווווווו)

הכותבת היא סופרת

30

× מיכל אורבך ×

כמה טוב שבאת הביתה, בית זה אומר כבר הכול, כתב יענקל'ה רוטבליט, הלחין שלום חנוך, ושר אריק איינשטיין, הזמר שהכי אהב להיות בבית. כבר בהצהרת בלפור, שלושה ימים לפני שגולד אבי ז"ל, הובטח לנו בית, לאומי, ומאו הבית הלאומי והפרטי שזורים זה בזה. עמנו למוד הסבל שבבית מן המרחקים ונמלט לכאן מוועות השואה ומכל מי שעמדו עלינו לכלותנו. גם בבית המשותף שנקרא ארץ ישראל לא ישבנו יותר

32

ווננייה

× אביטל טובי ×

מדי זמן בצל הגפן והתאנה. במלחמת לבנון הראשונה שרה ירדנה ארזי את מילותיו של אהוד מנור, וברמו לא רק הם קראו לצה"ל לצאת מלבנון בשם השאיפה לשוב הביתה, קריאה שחזרה באופן פטרוני בכל עת שהשמאל רצה שנפנה עוד בתים ממשיים בעוד חבל ארץ, וניכנס "הביתה", לתוך גבולות הקו הירוק הישן והטוב. בימי מחאת האוהלים הרגש עבר לפער הכלכלי חברתי שבין א' – אוהל, ב' זה בית בשירה של נעמי שמר, מה שבאופן אירוני פגע בהכנסות מפרטומות ובפרנסתם של

רבים, כי נוצרה אווירה של חסר ושל עוני, והמפרסמים גם השתמשו בדימוי המפרסמים כדי לקרוא לצעירים שיצאו למרחקים "בוא הביתה" עם סלקום ועם שירים עבריים, ואילו תנובה – שנמכרה לסינים עם האוטו הגדול והירוק שלה – חיברה את אותו דימוי ל"גבינה עם הבית" המשווק בחן דרך סיטואציות משפחתיות מחויכות. ואבי? הוא זכה להשתתף בהקמת הבית הלאומי שהובטה סמוך להיוולדו, הגן עליו במלחמת השחרור והקים בו בית ומשפחה. אין כמו בבית.

הכותבת היא עורכת הלשון של מוצש

31

× רחלי מלקי-בודה ×

לפני שלוש שנים, כשהתהלכתי בשוק של מנאלי בהודו, פנה אליי אחד המוכרים ואמר: "שלום, נעים מאוד, אני טמבל". בתגובה חייכתי לעצמי וחשבתי – מסכן הבחור, עוד קורבן של ישראלים שחמדו לו לצון. הם בטח סיפרו לו שטמבל זו מחמאה. אבל למה הם בחרו במילה טמבל? שאלתי את עצמי ומיד עניתני – כי טמבל היא מילה מאוד ישראלית. אולי המילה הכי ישראלית שיש. למרות שמחוקר ויקיפדי קצר העלה שמקורה בכלל בשפה הטורקית ומשמעותה המילולית היא "עצל".

אלא שהטמבל הישראלי כלל אינו עצל. להפך, הוא יכול להיות הפולאח המתלהב מהקיבוץ שאינו מודע לסכיבתו ומנסה לרתום את כולם אחרייו ללא הצלחה, הוא יכול להיות חרוץ מאוד בכישלונותיו

החברתיים. הטמבל, ובכך, הוא כינוי שמצאו הישראלים עבור אדם עם כשל ביחסים התקשורתיים שלו, אבל כזה שהם עדיין מעריכים ורואים בו אחד משלנו. בכל קהילה יש טמבל כזה, מישהו שצריך להכיל. בכל משפחה ישנו הרוח הטמבל שעושה בושות ולמרות הכול מצליח להיות נאהב. הפיכת הטמבל לסוג של כובע היא הביטוי הכי חזק לתהליך הזה. הנה כי כן, הכובע המודרן אך הפרגמטי נמצא מתאים ביותר לשמש הישראלית. הוא לא יפה, אין בו אסתטיקה, הוא הופך את כולנו לקצת אידיוטים עם ראש כיצה שכזה. אבל הכובע הזה הפך במרוצת השנים לכובע של מנצחים. זה הכובע של שרוליק. זה הכובע של מורי הדרך ושל אנשי שבי ישראל. זה הכובע של הצבר המוחספס והקול, המקובל היפה והנכון.

הכותבת הוא עיתונאית ובעלת טור במקור ראשון

חוצפה

33

× הרב אורי שרקי ×

מעמקי הכרתו: "ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמור: רעו את ה', כי כולם ידעו אותי". אמנם יש בחוצפה צדדים שליליים, שראש לכולם הוא העדרת ההווה על הנצח, אבל יש בה גם דרישה לקבלת עול מלכות שמיים מתוך הכרה מלאה וללא כל כפייה. שירת הכלבים, החצופים שבחיות, היא "בואו נשתחוה ונכרעה" (סוף מדרש "פרק שירה"). עם ישראל, בחושי הבריאים, מכיר שגאולתו באה לו דרך התעוררות מידת החוצפה, "בעקבות משיח חוצפא יסגא" (תרכה החוצפה). משום כך הוא חוגג את עצמאותו דיוקא על ידי המנגל עמוס הבשר, להראות את הופעת הקודש דיוקא במקום שבו נעצר כוחו של משה, בבשר. חג שמחו!

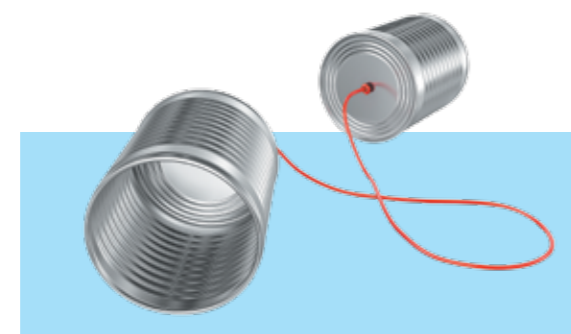
הכותב הוא יו"ר ברית עולם, המרכז העולמי לבני נח

אי אפשר ללמד תורה במקום שבו יש חוצפה. אמרו חכמים על הכתוב "למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", הנאמר במתן תורה, "והבושה". לכן כשמשעה רכנו פגש, כמעשה המתאוננים, את בקשת הבשר, שיש בה גסות וחוצפה, הרגיש שאין הוא יכול למלא את תפקידו כמסר התורה וביקש מות. לעומתו המשיח, שמקורו בשושלת שהחלה בחוצפתה של בת לוט ופרסמה שבנה מאביה: "מו-אב", איננו מתיירא מהחוצפה, אלא אדרבה, מתאמץ לגלות את הארת הקודש הגנוזה בחוצפתם של ישראל. החוצפה מורה על תחושה שאין האדם זקוק למקור חיצוני לסמכותו. אומר התלמוד: החוצפה היא מלכות שלא הכתירוה, ומועילה אפילו כלפי מעלה. זו התנוצצות סמויה של המעלה העתידית של עם ישראל שיגלה את הקדושה העצמית שלו מתוך

לפרגן

35

× יהודה גזבר פניגשטיין ×

34

× יקי הכשטיין ×

זמין

לא מעט מילים ומונחים נכנסו לחיינו כפועל יוצא מהפיכת מכשיר הטלפון הנייד לסוג של איבר נוסף בגוף האדם. זמין/ה לא רק הפכה להיות אחת המילים שאין יום שלא משתמשים בה, אלא גם הביאה איתה שינוי תודעתי שלוקח צעד אחד קדימה את החוצפה הישראלית הירדועה. אתה זמין? למה לא היית זמין? אבל תהיה זמין! נגמרו הימים הטובים שבהם לאדם יש מרחב פרטי שבו הוא יכול לנהל את אחד ממשאבי חייו היקרים – הזמן. מילת הקוד "זמין" מעניקה את כרטיס הכניסה לאדם לנהל את זמנו של אדם אחר ואפילו להתעצבן אם השני לא משתף פעולה

עם התוכניות שיועדו לו. לראש טבלת מדד הזמינות הגיע כמובן השימוש בווטסאפ. אובדן הפרטיות קיבל דגש נוסף עם המעקב אחר הווי האחר או השניים והאם הפכו לכתולים, ואם כן – זה לא בסדר שהנמען עדיין לא הגיב. הטרגדיה הגדולה של מפירי הפרטיות אירעה כשנוספה האפשרות לבטל את החיווי של נראה/תה לאחרונה ו/או של מחובר/ת. בעזרת אילו הוכחות ירשיעו עכשיו את החשודים בפשע הנורא: לרצות לנהל, לא עלינו, בעצמם את הזמן שלהם?

הכותב הוא מנהל הדיגיטל של מקור ראשון

בנפוף לתקנון

× רוני ארדי ×

× עדי שלם רבינוביץ' ×

נאילו

הרבר הקשה והצורם ביותר בהאנה להודעות מוקלטות שאני שולחת, הוא מספר הפעמים שבהן אני שומעת אותי אומרת את המילה "כאילו". היא משתרבבת אל השפה ומוצאת את מקומה במשפט סתמי בכל הודמנות, נדחפת ללא הזמנה ובכלל נוכחת. הרבה יותר מדי. המילה הזו, כאילו כבר איבדה ממשעותה. אין בה כלום ויש בה הכול. כאילו, הבנתם? אין בה כלום כי היא פשוט

שם, ללא משמעות לרוב. אך במקביל היא מתמצתת את מהות הישראלים, ומתנהגת בדיוק הפוך על הפוך – כיוון שאחריה תמיד אומרים את האמת. והדוגריות הזו, שבאה אחרי הכאילו, היא הכי ישראלית בעיניי. ולמרות שהיא שם בלי שנסים לב, בגופה היא מביעה משאלת "אילו". כמו מצע תמידי בשפת הישראלים לסוג של תקווה, התקווה לימים טובים.

הכותבת היא עורכת באתר מקור ראשון

"כשאת אומרת לא, למה את מתכוונת", קרץ דן אלמגור. אבל אם נהיה כנים לרגע, השאלה האמיתית היא דווקא "כשאת אומרת כן למה את מתכוונת", כי אצלנו בישראל שום "כן" אינו ברור מאליו. המפרסם הישראלי מבטיח עולם שכולו טוב, אבל הכול-הכול בכפוף לתקנון. ואת מי התקנון מכופף? אותנו כמובן. באותיות הקטנטנות מתחבאת האמת הגדולה – זה לא כן, זה אולי גדול מאוד. ובעשור האחרון האותיות הקטנטנות שכבר התרגלנו אליהן מהעיתון, פתאום השתדרגו לתשרירי רדיו עם קריינים במהירות-על שדוחסים אל הפרסומת הררי הסתייגויות ומונחי בית-משפט שהשופטים בעצמם לא מכירים. רק חבל שאין קצת אותיות קטנות על פתקי ההצבעה בקלפי. שם אי אפשר להפיר את התקנון, כי פשוט אין כוה. טל".

הכותב הוא מנכ"ל משרוקית דיגיטל

× ליעד שהם ×

כשהייתי צעיר יותר, למרתי לתואר שני בלונדון באוניברסיטת LSE. חלקתי דירה במעונות הסטודנטים עם סטודנטים מפולין, קמבודיה, יוון, קולומביה ואוסטרליה. ממש "אצלנו בחצר" בלי גיל מברזיל וקוקו ומרוקו. באחד הערבים ארגנתי לנו משחק חברה שבו כל אחד מהנוכחים היה צריך להגדיר במילה אחת את כל אחד מהשותפים לדירה. כשהגיעו אליי, אמר השותף היווני שהמילה שמתארת אותי באופן הטוב ביותר היא "abrupt". יתר השותפים הסכימו עמו. אני רק הנהנתי ואמרתי שוו בחירה מעניינת. כשחזרנו אישיש לחררו מיהרתי לפתוח מילון (כימים ההם לא היו ניידים ואינטרנט) כדי לברר מה המשמעות של המילה שהיטיבה לתאר אותי אך לא היה לי מושג מה משמעותה. ובכן, למתעניינים, למילה מספר פירושים. חלקם פחות מחמיאים כמו פתאומי, בוטה או גס רוח. בהחלט משוו

עם פוטנציאל העלבות. אלא שהמרחק מהמולדת ומשפחתי גרם, כנראה, לעמעום הגנים והחינוך הפולני ובמקום הפירושים המעליבים החלטתי לאמץ פרשנות למילה שאמנם נמצאה בתחתית הרשימה, אך עדיין הייתה שם: יְשִׁירֹת. לא זו אף זו, כדי לבטל כל חשש לעלבון מצירי, החלטתי גם לייחס את ההבחנה לאזרחותי הישראלית. הפרשנות המיטיבה אינה בהכרח מופרכת. אין דבר שמבדיר לך כמה אתה ישראלי כמו ריחוק מישראל. ובמהלך השנה שביליתי בלונדון, אף על פי שניסיתי כמיטב יכולתי להשתלב, גיליתי פעם אחר פעם כמה נותרתי ישראלי. אחד הדברים הוא אותה ישירות ישראלית. ישירות כמוכן זה שאתה אומר מה שאתה חושב, וחושב מה שאתה אומר. שאינה מייפה את המציאות, אלא רואה דברים נכוחה, גם אם הם אינם נעימים.

שהיא פרקטית ולא שוגה באשליות. שמעדיפה לפעמים כנות בוטה על נימוסים טובים. שמסייעת להגיע בזמן הקצר ביותר מנקודה לנקודה. שמגדירה לעצמך וגם לאחרים מהן המטרות שלך ולמה אתה חותר. שנגודת מיושר ויושרה. אני כותב את הדברים האלה כי יש לי תחושה שמה שהרגשתי אז לא בהכרח נכון גם היום. יש לא מעטים בינינו שבמקום לכבד את הישירות הישראלית, החלו דווקא להתפעל מאלה שאינם אומרים אמת, שפיהם וליבם אינם שווים, שניסוחיהם מעורפלים, שמבטיחים דבר אחד ועושים דבר אחר. אנתנו מזלזלים בישר ומכבדים את התחמן, שהצליח לסובב, להפיל במלכודת, לרמות. כהג עצמאות זה אני מאחל לעצמנו שנושב להיות יותר ישירים וישרים. גם אם זה אומר קצת בוטים ולא תמיד מנומסים.

הכותב הוא סופר

× עינת קאפח ×

מוכירה לנו בצער את חטאינו, הכפרה הישראלית היא חברית, שמחה ומפרגנת, ויותר מכך, גם כשהרכב נדפק והכסף הולך לאיבוד, אנחנו ממהרים לבטל את כאב הלב ב"כפרת עיונות".

בכל זאת צריך להודות שמריומה, ה"כפרה בטעם ג'חנון", ששרה חנה לסלאו, היא מהאה מורחית ולא כל כך נחמדה, וגם ה"תלך כפרה עליי" לא נאמר בחיבה על ידי שרית חדר, אלא כמו שנכתב במסכת סנהדרין "ואם אינו יודע להתוודות אומרים לו: אמור תהא מיתתי כפרה על כל עוונותיי", ומשמעה ניקיון המעשים הרעים. כך או כך, מי שעומד על ראש כפרתנו הן התרנגולות, שגם בכיפור וגם ביום העצמאות הן מסתחררות עבורנו על הראש או על האש. כצמחונית-לייט חבל לי שלא שמענו בקולם של הגאונים לפני אלף שנה, שהציעו להשתמש בעציץ של זרעים, במקום כל אותם בעלי החיים, כפרה עליהם.

הכותבת היא תסריטאית, במאית ומרצה לקולנוע

"ת'נך יו ירופ, כפרה עליכם", הכריזה בהתרגשות נטע ברזילי באירוויזיון, והרגשנו שוב מעטים מול רבים, כי רק אנחנו מבינים את משמעות המושג. אבל תוך זמן קצר כבר התחילו ברחבי העולם להשתמש ב"כפרה" שלנו בריש מתגלגלת ואפילו ראש הממשלה איחל לנטע "כפרה עלייך", בקולו הבריטוני. ממתן הפכה הכפרה, אותה מילה יהודית במלרע, למילה כל כך ישראלית במלעיל? הכפרה היהודית הופיעה אצלנו כבר במקורות ברמות של השעיר לעזאזל המכפר, וכמובן ביום הכיפורים. וזהי כפרה כבדה, רצינית ומהורהרת. אבל אחותה הישראלית באה כנראה ממרוקו והתנחלה אצלנו בדילוג קליל ככינוי של אהבה: כפרה שלי, כפרונים וסתם כפרה. אבל בעוד הגרסה היהודית

מושלם

× מאיה פולק ×

כדי להבין כיצד הפכו מילים שמבטאות הפרזה קיצונית למילים כוליישראליות – טוב נעשה אם נסתכל בדוגמה של המילה "מושלם", או מוש, למי שמדקדק בהלכות קיצורים. אנחנו הרי קוטרים שאין דברים כאלה, אבל כשבאים לשאול אותנו במרדי האושר השונים אם אנחנו מרוצים מהחיים שלנו, אנחנו מדורגים באחד המקומות הגבוהים בעולם. בהתאמה, התגובה שלנו להרבה שאלות יומיומיות וטריוויאליות היא "מושלם". וזו לא תגובה צינית, אלא תשובה מכל הלב.

אני רואה את המילה מושלם גם כחלק מגלגולה של הנוכחות הישראלית המסיבית ברשתות החברתיות. לא אחת יציג הישראלי סוג של מצג שווא לגבי חייו היפים, הנוצצים וה"מושלמים". גם כאשר המציאות היא, ובכן, לא בדיוק כזאת. האינפלציה בשימוש בפילטרים חזותיים משפצי מציאות גורמת לנו, גם מהבחינה המילולית, לתאר סיטואציות במילה מפולטרת ומופרזת כמו "מושלם", שלא באמת משקפת את גודל המאורע. שימוש היתר במושגים שוחק את הסופרלטיב הזה

לשנים קדימה, כי כשהכול מושלם, הלכה למעשה שום דבר אינו מושלם, ולאמיתו של דבר – אין שלמות בעולם כלל. יחד עם בת זוגה לתקופה, המילה "בְּדוּק", מושלם היא המגניב החדש. מילה שנראה שצריך לעשות בה שימוש תדיר כדי לא להיחשב לישראלי מהזן העתיק. טרור? מגפה? פרנסה? באסה? שהכול יחכה, כי יש לנו עכשיו סטורי של ישראליות ושכל להעלות. ישראליות שהיא מוש, ומשקל המצצקים ישתו הרבה מים קרים. הכותבת היא עיתונאית מקור ראשון

נוזק

× רביטל ויטלון-יעקבס ×

סקר קצר: כשאתם רוצים להגיד שמהו בוודאות יקרה, באיזו מילה תשתמשו? אם עניתם "מבטיחה, נשבע", ברכות! זכיתם בתיק, תקליט, שיער מאפיר וקמטים בצירי העיניים. אבא שלי, שהיה מחנך בתיכון, תמיד אמר, אני תמיד מרגיש צעיר, כי כולם מסכיבים בני 16. הוא אמר את זה בגיל 40, וגם בגיל 60 וגם כשבדיק יצא לפנסיה. לא יודעת אם זו הסיבה. אבל גם אני נהנית להקפיד את עצמי בצוות עובדים הצעיר ממני בעשור. רגע, אם להיות כנים – בשני עשורים. אבל לפעמים אני באמת לא מבינה על מה הם מדברים, תיקון – הם לא מדברים, הם שולחים הודעה קולית. אגב, הידעתם? אין יותר שיחות טלפון! הכול בווידיאו. אז נועד יקר, בבקשה, כשאני שואלת אם אתם בטוח מגיעים ואתם עונים "נודר", אנא ערכנו אותי שהכוונה היא להגיד "נשבע", אחרת אני מנסה להבין איזו מילה ניסיתם לכתוב והאוטוריטורקט תיקן.

הכותבת היא סטנדהפיטיסט ובעלת טור במוצש

חלוצים

× דויד אלחייני ×

42

"מה זאת חלוציות?" שואל דוד בן-גוריון, ועונה, "זוהי הכרה בשליחות היסטורית והתייצבות ללא תנאי וללא רתיעה מכל קושי וסכנה – לרשות השליחות הזאת". אין דבר ישראלי יותר – הידיעה מאין באנו ולאן עוד נוכל להגיע באמצעות מחשבה מקורית ועבודה קשה. זו המחשבה שהובילה באותם ימים את החלוצים ועבודתם המאומצת, ואני מאמין שאלו גם הרברים שבימינו מבדילים את הישראלים משאר העמים שסביבנו. החלוצים הגשימו את חלומם להקים מדינה לעם היהודי. אנחנו בתנועת ההתיישבות ביהודה, שומרון ובקעת הירדן רואים בתושבי האזור את החלוצים של ימינו. אני מסתכל על מייסדי ההתיישבות ביראת כבוד, כפי שאני מסתכל על החלוצים בעליות הראשונות. כשראשונים המתיישבים הגיעו לבקעת הירדן קראו להם משוגעים, שהם הולכים לגור במדבר שלא יצמיח כלום. אך כנגד כל הסיכויים חלוצי בקעת הירדן הוציאו מהארמה הצחיחה פירות, ירקות, פרחים ותבלינים עסיסיים שנשלחים לכל רחבי העולם. כך בכל מקום ומקום ביהודה ושומרון. סיפוריהם של חלוצי העליות הראשונות, דוד תש"ח ודוד מייסדי ההתיישבות, הוא הסיפור הישראלי במיטתו. הוא הסיפור של כולנו והוא משקף את האופי המיוחד של הישראלי השורשי. זה שבכל מקום שאליו ילך, יישא על גבו את חלוצי העבר – אשר נתנו לנו היום את הזכות להיות חלוצי ההווה.

הכותב הוא יו"ר מועצת יש"ע

מפגש

× הרבנית ד"ר תמר מאיר ×

44

אח שלי הוא מומחה בינלאומי למנהור, ועובד הרבה באתרים ארכיאולוגיים. בתכלס? שנינו באותו מקצוע – חופרים, ובכניסה למקומות העבודה שלנו צריך לשים שלט "זהירות, כאן חופרים". בשדה המילולי, "חפירות" הפכו משום מה למילת גנאי. "האלס חפרת/ם/ן" נהיה דרך לגיטימית להפסיק כל דיון מעמיק ומורכב. מה קרה לנו שמסך שטוח זה עבה ליד השיח שמונהל כאן בדרך כלל? איך זה ש"לא תחפור" הפך לצו-על, בתרבות שהפלפול הביתי-מדרשי ניצב בטבורה? קחו למשל חפירה תלמודית, על חפירה שמנביעה תורה: "...אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקרוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה. אמר רבי אבהו: אף על פי כן החזירין עתניאל בן קנו מתוך פלפולו שנאמר: וילכדה עתניאל בן קנו" (תמורה טז ע"א) הפלפול, הפירוש והביאור – כולם חפירות. למעשה, המילה "לבאר" קשורה בשורשה למילה באר. באר חפרוה שרים. ומהו מדרש, אם לא קריאה חופרת? אז תנאי, אמוראי, דרשני ופרשני והוגי כל הדורות חפרו. אולי ככה בכלל גילו כאן תגליות ארכיאולוגיות מרגשות, שבכותן יש לאחי עבודה.

הכותבת היא סופרת וראש חוג במכללת גבעתי-ווינגטון

שמיטה

43

× רחל קשת ×

אני מנסה לחשוב באמת – מה עניין שמיטה להר סיני? אולי כדי לקבל את המלוכה והממשלה צריך להרפות, לשמוט אחיזה, לוותר, להיכנע, להפסיק את המאבק הפנימי והחיצוני, לנשום. אולי מרוץ תמידי ולעיתים אלים הוא לא מה שביא תוצאות. כמוכן הרחב והעמוק של המילה סיני הכוונה בעיקר למלוכה ולממשלה הקשורות למילה הצלחה, הגשמה, הגעה ליעד, רווחה. השנה הזו, על כל הפלאיות שבה, הרביקה אותנו לקיר והכריחה אותנו לשמוט. לשמוט ידע ואחיזה, לשמוט הרגלים וחלומות, להרפות מטקסים מוכרים ומצבירה אינסופית של ידע קיים ומוכר. אולי מתוך הרפה והומנה של הריק להיות ריק, נאפשר לעצמנו להתפעל מגילויים חדשים ומפתיעים, אולי אפילו תתגלה תורה חדשה על הר סיני או בדרך לצפון או בבית, ליד השולחן המשפחתי שהשתכלל. במניין שנות השמיטה אנחנו בשנה השישית, שבה שיא הצבירה מגיע לשיאו, וההתכוננות לקראת שמיטה בשיאה. הפעם אנחנו מגיעים לשנת שמיטה, אחרי שנת שמיטה. הודמנות לתרגול עמוק לוותר על מה שעוד לא הספיק לקבל אחיזה. כאילו הקב"ה אומר לנו, אל תנסו אפילו לצבור מחדש. תבינו שהכותב בשמיטה הוא שעצם הנוכחות היא העניין. להזמין איבוד שליטה מרצון, לאתח בצורה אקטיבית בפעולת ההשטמה. ואז אולי נהיה ראוים לסיני ונתחיל ספירה חדשה, אבל אנחנו כבר נהיה אחרים. אולי.

הכותבת היא יוצרת תיאטרון

יורה בסדר

× ריקי רט ×

45

כשקיבלתי השבוע תזכורת הגשה לפרויקט הזה, עניתי בצמד המילים הכי ישראליות בעיניי, "יהיה בסדר". כי מה יותר ישראלי מהאמונה שבסוף יהיה טוב והכול יסתדר על הצד הטוב ביותר? צמד המילים הזה מייצג נאמנה את תרבות ה"סמוך" הישראלית. הזמנתם מוצר חשמלי והוא מתעכב? טלפון לשירות הלקוחות ויערכנו אתכם ש"יהיה בסדר". מישוהו דפק לכם את הפגוש? "אל תדאגו", הוא ידאג להרגיע אתכם, "יהיה בסדר". פעם פגשתי בשדה התעופה 'קנדי' אמריקני

הכותבת היא עיתונאית מקור ראשון

46

סלון

× שלומית נעים-נאור ×

תודה לקירות. תודה לספה. תודה לכונניות הספרים. תודה לשולחן האוכל. תודה, סלון. בשנה האחרונה אתה החוקת אותנו. היית לנו מבצר וצרי. הסלון נהיה מרחב המפגש הציבורי, כלומר משפחתי, שלנו. מהמרפסת התפללנו, בסלון קיימנו את ליל הסדר הגרעיני שלנו, בסלון צפינו ביום הקהילתי ליום העצמאות, בסלון התפללנו בבידוד ביום הכיפורים כאשר צעצועים וספרים מונחים ליד המחזורים והטלית. הוא נעשה לינו הפועם של הבית, החוץ כמעט ונמוג. בבתי רבים בישראל היום הסלון והמטבח מחוברים, אני אוכלת ומבשלת – משמע אני קיימת. בסלון שלנו, בלב השיכונים של שיפולי קטמוון בואכה קטמונים, הסלון הוא יחידה עצמאית, המזמנת קריאה, אכילה, בהייה ושיחה טובה. ואף מילה על מפעל קיפול הכביסה התמידי המתרחש שם, בליבו הפועם של הבית.

הכותבת היא משוררת ואשת חינוך

× ד"ר חיותה דויטש ×

התאהבתי בה מיד. רגע לא הייתה שם, ולמשנהו – הפכה לבת בית אהובה. היינו במטבח, אני שאלתי משהו, כבר לא זוכרת מה, נגיד – "האם התוספת הזו מתאימה לעוף?" או: "תגידו, מתאים להוסיף מיונו לסלט ההוא?" ואולי – "הוא טוב, הסיפור הזה?" והיא ענתה – פחות. מרוב שהתשובה הזו הייתה יפה ואלגנטית – צחקנו. "זה מתאים לי?" אני שואלת את בנותיי תוך כדי מדידת שמלה חדשה.

פחות, הן עונות, בלי להעליב, בלי להשתלט. פחות, הבנתי מיד, היא היפוכו העדין של ה"כן", מחליפה את ה"לא" הנחרץ וההר משמעי. פחות היא כל כך יותר. בבת אחת ובלי להתכוון הכניסה הקטנטונת לאוצר המילים הביתי, הישראלי כל כך, את האנדרסטייטמנט הבריטי המפורסם. הקץ לבוטות הצברית הישריה מדי. הקץ להתנשאות השוללת. יחי הנימוס החדש.

– את אוהבת קישואים? – פחות. רק שעל מי אני עוברת. מתישהו, אני יודעת, אנו הישראלים נאבד את סבלנותנו נוכח כל האיפוק הזה. פחות לא תחזיק מעמד אצלנו לאורך זמן. יבוא יום והצבריות הרוגרית שלנו תבקש להחזיר לעצמה את הישירות שנקלחה ממנה. – המפה הזו יפה? – פחות. "די עם זה", תזעק החוצפנית הישראלית שבתוכי באותו יום של שחרור. "רוצים להגיד 'לא'. תגידו לא ("לא אמא, החולצה הזו ממש לא מתאימה לך. לא אמא, הסיפור גרוע. שלא תעזי לפרסם אותו"). "לא!!! שכחת שאני שונאת קישואים?" תפסיקו להסתתר מאחורי ה'פחות' הלא מחייבת. כאן זה לא ארמון באקינגהם". בתי הצעירה, אגב, לא מסכימה איתי. "זה לא נימוס ולא פחדנות", היא טוענת, "אלא מודעות עצמית עמוקה. שמי לב: אנדרסטייטמנט אינו אלא אירוניה. את מסכימה איתי?" "פחות", אני עונה. "הרבה פחות".

הכותבת היא סופרת ועורכת

47

מתנות

מברוק

× קובי סלע ×

52

זה התחיל בזה שפייסבוק הטמיעה אנימציה של בלונים מתעופפים בצמד המילים "מזל טוב", מה שהפך כל תגובה לפוסט עם בשורה טובה לתגובה גנרית. לא משהו שאנשים מסוימים (אני), יכולים להרשות לעצמם בשגרה, סוג של משבר מתמשך ביכולת להגיב להודעות שמחות. או אימצי לי את "מברוק".

אני מודה, להגיב עם מברוק במקום כל "מזל טוב" אחר, מלמד גם על הקשר עדתי, שאני גאה בו מאוד. למילה מברוק יש טמפרטורה חמימה יותר מסתם מזל טוב צונן, ובטח יותר מה-congratulations המנוכר של הגויים.

מברוק איננה רק מילה, זאת הגדרה רבת תוכן לכל מה שישראלי באמת: מזל טוב, איזה יופי, כמה טוב שזה קורה, בשעה טובה ומוצלחת. או יאללה מברוק.

הכותב הוא איש יח"צ ופרסום

משהו

53

× אלישיב רייכנר ×

תכתוב משהו, תאכל משהו, תגיד משהו, תשים על עצמך משהו ובוא. במקורות שלנו משהו זה קצת, ובסלנג, משהו היא לכאורה עוד מילה סתמית שמשמשת מילוי אולטימטיבי לכל משפט. אבל האמת שמהו היא הרבה יותר מזה. שלום חנוך ואריק איינשטיין כבר שרו מזמן ש"כל אחד רוצה להיות משהו. משהו", כי משהו משמשת אותנו גם כדי לתת ציון גבוה. תשמע, רצייתי לומר לך שהבן שלך הוא משהו. האוכל היה משהו, וההופעה, אתמול? בכלל הייתה משהו.

ומשהו זה לא רק המקסימום, אלא גם המינימום. אחד העלבונות הקשים הוא לומר על משהו או מישהו שהוא "לא משהו".

ויש גם אבולוציה ל"משהו". פעם היינו מוסיפים לה עוד מילת תיאור, כדי לומר שהאירוע היה משהו מיוחד, אחר כך כפלנו אותה כדי להגביר רושם, ואמרנו שהאוכל באמת היה משהו משהו. אפילו שמענו על תיירת ישראלית שלא הבינה מדוע מארחה האוסטרלים תמהים כשאמרה שהאירוע היה something-something.

בשלב מסוים, התחלנו להסתפק ב"משהו" אחר בלבד כדי לדווח שהיה מאוד מיוחד. הנה תראו, כתבנו משהו, וזה יצא לנו משהו.

הכותב הוא עיתונאי מקור ראשון

לנאורה

× יאיר קראוס ×

51

אני לא יודע מתי בדיוק חדרה המילה הזאת לתרמילון המילים שלנו, אבל היא הפכה לאחת הנפוצות ביותר לכאורה. כל רסיס מידע עובדתי בשיחת רכילות, טינוף או כל שמועה שאנחנו מבקשים לדבר עליה הפכו ללגיטימיים לכאורה בזכות המילה הזאת. ואני מרבר כמובן על המילה לכאורה.

בהתחלה עיתונאים ומשפטנים השתמשו בה כמכשיר טיהור נגד תביעות לשון הרע, ובמהירות היא התפשטה לכאורה לכל ישראל שיוכל ליהנות כעת מחוקת החפות ולטעון שהוא הסתייג ואמר כי לכאורה זה מה שהיה ידוע לו בשעה ששיתף את החבר בפרט המידע העסיסי (עסיסי לכאורה, כן?). טוב, הבנתם לכאורה את הטיעון שלי. כמובן, אין להסתייגות זאת שום משמעות שתציל אתכם מיום הדין בבית המשפט לתביעות קטנות על הוצאת דיבה וכדומה, אבל אין ספק כי המילה הזאת היא הישראלית ביותר שתמצאו ואיש לא יחלוק עליי. לכאורה.

הכותב הוא עיתונאי מקור ראשון

תכלס

× ליאור שפירא ×

54

תכלס. מילה שנשמעת ערבית, כשכותבים אותה "תכל'ס", היא נראית כמו סלנג ישראלי בן כמה עשורים ששרד את מבחן הזמן, אבל במקור היא בכלל "תכלית" העברית, בהגייה יידישאית. רק על התערוכת הביוגרפית הזאת מגיע לה מקום במצעד המילים הישראליות.

תכלס היא מילה תכליתית לעם תכליתי. בלי בלבולי שכל, בלי ריפור, בלי גינוני כבוד מיותרים ובלו להתפתל במקום ולחשוב ולהרהר. בתכלס, מה השורה התחתונה שלכם? מה המהות והעיקר? מה אתם רוצים? באתי, ראיתי, הבנתי, אפשר להתקדם. אחרי כל המורשת, השפה, התרבות והחיות שהסבים שלנו והוריהם היו צריכים להשאיר מאחור כדי לבנות מדינה עברית, התכלס נשארת בשפת המקור בעקשנות דווקאית. כי יש טפל, ויש תכלס. מתברר שגם כשמדברים על ישראליות, בידיש זה נשמע יותר טוב.

הכותבת היא מקדמת אתרים וכתבת מוצש

שטויות

× אלקנה ארליך ×

49

שטויות. הכול שטויות. ככה אנחנו הישראלים נוטים להתייחס ללא מעט התרחשויות סביבנו. סליחה, איחורתי לפגישה – שטויות. בחירות חמישיות? שטויות. אין תקציב למדינה כבר שנתיים? שטויות, נסתדר. או שלא. בעבר קראו לזה תרבות הסמוך. בעבר הרחוק יותר – "הבל הבלים הכל הבל". יש משהו קליל ואולי אפילו בריא בגישה הזאת, לא הכול כבר, רציני, מאיים.

כמובן, הגישה הזו גם בעוכרינו. כי כמה אפשר לאחור וללכת לקלפי ולהסתדר עם תקציב אחר חלקי 12. אבל כשהחלופה הקיצונית היא חדרה קיומית, אולי יש בשטויות שאנחנו אומרים – ועושים – תפיסה טובה יותר של החיים בארצנו הרצינית. אתם חושבים שהגזמת? שטויות!

הכותב הוא עורך לשון במקור ראשון

50

אין כמעט גבר בישראל שלא שמע מאז שהיה ילד את הביטוי "תהיה גבר". זה יכול לבוא מאבא שלו, סביר להניח יותר מהחברים שלו, אבל זה בא תמיד, אם בפקודה, אם בהמלצה ותמיד עם קורטוב של הוכחה. "תהיה גבר" מקפל בתוכו את שורשי השוביניזם: אל תהיה רכרוכי, היה כוחני, זרוק את הרגשות בצד, תדרוס, תדחוף, ותחשוב רק על עצמך. ניתן היה לצפות שבעידן שיש בו שוויון (נניח) עם נשים טייסות, מנכ"ליות מצליחות וגברים שלוקחים חופשות לידה, שזה ייעלם מה'רגון הישראלי, אבל לא, זה כאן כדי להישאר. או מה אתה מתכייין על זה בכלל, תהיה גבר ושחרר.

הכותב הוא עורך בחדשות 12

48

יאללה

× יאיר אגמון ×

זה כמעט כמו לעשות קולולולולולו, ככלל, החיים פה בארץ הזאת הם מין קולולולולולו כזה מחורפן, לא ככה.

יאללה! זו רק מילה, אני יודע, ובכל זאת, המילה הזו מחזיקה בתוכה סיפור גדול יותר, היא צופנת בתוכה את הסיפור שבו אנחנו חיים. זו מילה ערבית ש"נכבשה" והפכה למילה עברית, יהודית, אשכנזית, יומיומית, בלי שום ריח של מלחמה, של אדמה חרוכה. יאללה! זו מילה "חילונית" אבל על זה, המילה הזו הופכת את החיים לתפילה מתמשכת, כל זירווי הופך לתפילה, כל פרידה הופכת לתפילה, אילוהים נמצא בכל מקום, כל הזמן. יאללה יאללה! אם נרצה ואם

הכותב הוא סופר ובמאי קולנוע, בעל טור במוצש

× אליק מרגלית ×

דווקא

× הרב חיים נבון ×

הרב יונתן זקס ז"ל העיר שלא במקרה אין מילה עברית ל"טקט", וקשה לתרגם לעברית "Civility". מצד שני אצ"ן שאת ה"חוצפה" (ע"ע) דוברי האנגלית נאלצו לשאול מאיתנו, ועד היום לא מצאתי מילה אנגלית המקבילה ל"דווקא". קשה לתרגם לאנגלית את הביטוי "עשיתי דווקא", וכנראה גם זה לא במקרה.

בהכללה גסה ולא מדויקת, אמריקנים נוטים להיות אינדיבידואליסטים כהגדרת זהות, ובמקביל להקפיד על הכללים החברתיים בהתנהגותם המעשית. ישראלים, לעומתם, דווקא מגדירים את זהותם באמצעות המשפחה והחברה, אבל נוטים להתנהגות מתריסה. זהו סודו של ה"דווקא". כשאני עושה דווקא, אני לא מתבודד ומתעלם מהחברה, וגם לא מנסה להחריב אותה. אני מקבל את הסביבה הזו כנתון, ועושה לה דווקא.

לפעמים אני עושה דווקא למשפחה שלי, דווקא משום שאני שייך אליה. המשפחה, מצידה, עושה דווקא לקהילה שאנחנו חלק ממנה. ואנחנו בהחלט רוצים להמשיך להיות חלק ממנה, אחרת לא היינו טורחים לעשות דווקא. וכן הלאה וכן הלאה, עד לדווקא הגדול שכולנו עושים לכל גויי הארץ, שיראו מה זה. אנחנו יודעים שהם ימשיכו להיות מי שהם, וזה בסדר, כי גם אנחנו הישראלים נמשיך להיות מי שאנחנו.

וכך הדווקאות מכוונות מערכת סבוכה של זיקות סותרות ומצטלבות של שייכות והסתייגות. לפעמים אתה מרגיש שאתה כמעט מצליח לפענח את זה. ואז, כהרגלה, המציאות הישראלית עושה לך דווקא. לך תבנה מדינה.

הכותב הוא רב, סופר ובעל טור במוצש

דוסיים

× עדן אביטבול ×

בתור דוס, יש לי יחסי אהבה שנאה עם הכינוי הזה על שלל הטייתיו. דוס, דוסיית, דוסיים, דוסייות, דוסייות. מצד אחד קשה לי עם ההיסטוריה שלו, הרי לא צריך להיות חכם גדול או היסטוריון שפה כדי להבין שמדובר בכינוי לועז. כינוי שנועד לסמן ולבזו לגלותיות, שבשפה, שבלבוש, שבניתוק הדתי (החרדי בעיקר) מהישראליות הציונית החדשה, הצברית והשזופה. הכינוי דוס הוא באיזשהו אופן תזכורת לשטחיות הישראלית ולחוסר קבלת האחר של הלך הרוח הצבריי-חילוני תוך הרבת כינויים ושמות לכל מי שלא מיישר קו עם ישראל ישראלי.

מצד שני, אני חייב להודות שהמצלול של הכינוי דוסי – ובלי קשר בכלל למקור שלו (המילה "דתי" בהגייה יידישאית) – הוא סופר מגניב בעיניי. כלומר, אם כבר כינוי שאמור לשייך אותי לאנשהו, אז שיהיה דוס. אני מעדיף פי אלף דוס מאשר חרדי. יש משהו מחריד במילה חרדי, משהו שמוכיח חרדה. אבל דוס זה יותר קליל. יותר זורם. ואני, דוס גאה.

הכותב הוא אברך, משורר, תסריטאי ובעל טור במוצש

× הדי זילברמן ×

כאשר התבקשתי לבחור במילה הישראלית ביותר בעיניי, הבחירה הייתה קלה – "עולים". הרי בישראל כל הזמן עולים. עולים לארץ – כל העת ומכל העולם. כל אחד מאיתנו עלה פעם לירושלים – להניח פתק בכותל או סתם להסתובב ברחבי השוק... אפילו בכדורגל, עולים להתקפה. רובנו, בשאיפה, בגיל המתאים – גם עולים על מדים, ולאחר הגיוס לצה"ל – עולים שוב: עולים על אפור, עולים לקו ועולים לשמירה. אז מכיוון שכולנו עולים בצורה זו או אחרת, בשלבים שונים בחיינו, הגיוני שבמלאת 73 שנים למדינת ישראל, נאחל לה להמשיך לעלות לשיאים חדשים. שנתעצם, שנשתפר ושנלמד, ולעומת זאת – שעקומת התחלואה רק תמשיך ותרד...

הכותב הוא דובר צה"ל

מבצע

× מרים גולן ×

סכתא חיה מתה, ובמותה ציוותה לנו את המבצע – זה משפט פתיחה נחמד מאוד, אבל המבצע היה פה הרבה לפני שסכתא חיה המתה זכתה לחיי נצה בסרט הפולחן של ראשית האלף השלישי. נדמה שנקמת הצבר ברפיון השרירים הלאומי שהוליד אלפיים שנות פעילות בעצימות נמוכה עוברת דרך מבצעייתית; רשתות שיווק אמנם מכריזות ש"הכול במבצע", אבל האובססיה הלאומית למבצעים רחבה הרבה יותר מהוראתו הלשונית של המונח בעולם הצרכנות.

בהתחלה זה היה פשוט: אומה שחיה על חרבה נדרשת למבצעים צבאיים למכביר, והם אכן יצאו לפועל בהמוניהם (אפשרי שגם כדי לענות על הביקוש הגובר לשמות של רחובות בשכונות הצבאיות שהנצו מרן ועד אילת). המבצעים ביססו את מעמדנו הבינלאומי כאומת גיבורייעל בפרטנציה. אבל למה לעצור שם? ברור לכל בר דעת ש"מבצע" לעולם יהיה יעיל יותר מפעילות גרידא. הוא לאין שיעור פוטוגני יותר ממישימה מאופקת, לאין ערוך צבעוני יותר מתפקודיות אפרורית וטכנוקרטיית.

ה"מבצע" יחשוף בכל נפש רכה את הקמב"צית שהורחקה: מבצע עלייה לארץ, מבצעי אכיפה בכבישים, מבצעי החזרת ציור לצה"ל, מבצעי הקש בדלת, מבצעי איסוף מזון בחגים, מבצעי חלוקת מסכות אב"כ, מבצעי איסוף מסכות אב"כ, מבצעי גיוס תרומות לניצולי שואה, מבצעי ניקיונות לפסח – אנחנו במיטבנו כשאנחנו מבצעים. או מרימה ראשה הרשג'דית השזופה שהיינו, ומי יעמוד בדרךנו. ומעל כולם מתנוסס המבצע שהשיב את ישראל לתפארת ימי זוהרה, למרצדס של איד, לאביב נעוריה – מבצע החיסונים שפותח מהדרות בכל העולם. כל שנתו לעשות כעת הוא להכריז על "מבצע הרכבת ממשלה", וקואליציות של רוב מוחלט יעלו כחצבים. הכינוי את הסרבלים הלבנים.

הכותבת היא משוררת ויוצרת

× אביגיל זית ×

בלי מרשאות ונשיאים, בלי מדינות והסכמים, מדי יום, אנחנו הישראלים מביאים לעולם עוד קצת מבשורת השלום. לא של היונה עם עלה של זית, אלא זה הפשוט והכל כך משמעותי, זה שאומרים כשנכנסים הביתה או כשיוצאים מהמשרד.

הכותבת היא עורכת באתר מקור ראשון

הבנה ועד ריב של ממש. דווקא הישראלים החצופים עומדים מול הסכנה הטמונה בכל מפגש בין בני אדם, ופותרים וחותמים כל אינטראקציה בשלום. כדי להכניס רוך ותקווה למפגש, אנחנו מכריזים בפתחו שכוונתנו טובה, שירנו מושטת וליבנו פתוח. גם בחתימת אירוע אנחנו מכריזים על בואו של השלום שעטף אותנו ויאפשר לנו להיפגש שנית.

בכל שפה ובכל מדינה יש דרך לפתוח בדברים בין שני אנשים, לרוב מדובר בדרך פשוטה למשוך את תשומת ליבו של הוולת, אבל השלום שלנו הוא אחר. אצלנו זה לא ה"היי" הסתמי וגם לא ה"הלו" חסר המשמעות, העברית ירדה לשורש החולשה האנושית ושתלה לנו את השלום. היא ידעה היטב שהחיבור אינו מובן מאליו ושהפורענות אורבת בכל מפגש, החל מחוסר

המצב

× בכל סרלואי ×

המצב, כמו שכולנו יודעים, גרוע. אולי אפילו מעולם לא היה גרוע במרץ 1973 לנשיא ארה"ב ניקסון כי "מעולם לא היה מצבנו טוב יותר" – שבעה חודשים לפני שדובר על חורבן בית שלישי – אנחנו חוששים להודות איך הוא יימשך, ומי יודע לאן עוד נגיע.

הייתי מפחדת מהדיבור על המצב לולא הייתי רגילה אליו. מאז שהייתי ילדה קטנה, בימי ממשלת רבין, הסכמי אוסלו וקורבנות השלום, שמעתי מבוגרים מדברים על המצב. מדבריהם הבנתי שהמצב מעולם לא היה גרוע יותר – כולם דיברו עליו, ואפילו לא היה צריך להסביר במה מדובר. אחר כך עברנו למצב אחר שהיה גרוע – משבר כלכלי, מלחמה, אינתיפאדות, בצורת, מגפה עולמית. כולם מדברים על המצב וכולם יודעים כמה רע הוא וכמה מדאיג. מאז

שארמה ראש הממשלה גולדה מאיר במרץ 1973 לנשיא ארה"ב ניקסון כי "מעולם לא היה מצבנו טוב יותר" – שבעה חודשים לפני שדובר על חורבן בית שלישי – אנחנו חוששים להודות איך הוא יימשך, ומי יודע לאן עוד נגיע.

הנטייה שלנו לראות את המצב כגרוע תמידית נעוצה בהרדה היהודית ישראלית שהנהיגה בא החורבן. זה נמצא בגנים שלנו, כמו סכתא מרוקאית או פולנייה שמביטה על התינוק ואומרת: איזה מכוער, מראה איך הוא רזה ופולול. כולנו סבתות מרוקאיות ופולניות כלפי התינוקות הזאת, מדינת ישראל: שרק לא יעשו לנו שחור, עין הרע. כבת נאמנה לעם היהודי אצטרף גם אני לסבתות: המצב נורא ואיום. טפר טפו חמסה חמסה, שרק לא יהיה יותר גרוע.

הכותבת היא משוררת, מורה ומבקרית ספרות

חופש

× גולן רייז ×

61

סלנג מעט מצ'ואיסטי שנותן אישוש לאיוו עובדה חשובה ששמעת. אתה מגיח יד על המותן, מהנהן קלות במבט צר מלא בייחון ומביע הסכמה: "חופשי", "וואלה חופשי".

ובכל זאת, הפרדוקס הישראלי לא יכול היה לקבל ייצוג הולם יותר מהמילה "חופשי". מילה השוורה בנקודות השיא של הנרטיב הישראלי ומכילה בתוכה ניגודים שמבנים באופן אנרטיבי ועדין כאחד את ה-DNA שנקרא ישראליות.

אני מודה כי הזיכרון הראשון שעולה בי קשור לראובן הרס"ר שטחן אותי שבוע במטבח, אחרי שבמסדר הראשון בטירונות הלכתי לאוהל כשהוא צעק לנו

"חופשי". "מה?", פנית אליו, "אמרת 'חופשי' אז הלכתי לכיוון האוהל, שם חיכתה לי עוגת השמרים שאמא שלחה לי". כך למדתי על בשרי שחופשי אומר הקשב, שזו פיקציה רק כדי להסביר לך שמעכשיו זה פשוט לא רלוונטי בשבילך. כך גם בחופשה המשפחתית הראשונה כאב צעיר, יומיים אני ושתחיה רק מארגנים ציוד בשביל חצי יום שמתנקז לרגע אחד של שקט בשירותים של הצימר. ואז אנו יושבים על המיטה והיא אומרת לי: זו חופשה וזו? ואני הרכנתי מבט ומלמלתי: "חופשי".

כך גם הבוס הראשון שלי לקח אותי לחדר והציב אותי מול לוח היעדים השנתי והמאיים ואמר לי: "יש לך יד חופשית לעשות את מה שאתה מאמין בו, המחלקה שלך, תעשה את זה בדרך שלך". ואני, שחשתי את עולמי נפרש בפניי, את תחושת

הבלעדיות ואת החופש בעיצוב דמותה של הפירמה, הפסדתי בשנה הראשונה קרוב ל-200 אלף שקל, אבל עשיתי את זה ביד חופשית שמצאה עצמה בלשכת האבטלה.

כך שזורים הם חיינו בטרמינולוגיה שמנכיחה איים של חופש מילולי בים של עבדות. דבר חופשי, חופשי הקשב, לחופש נולד, העברים החופשיים, להיות עם חופשי, עבד ה' חופשי, שוק חופשי, וזו רק ההתחלה.

אבל רגע אחרי פסח ורקה לפני יום העצמאות, הגיע הזמן להודות בניסיון המר והכושל להיות חופשי. אנחנו כבולים, מחויבים, מנוסחים, ממוגזרים, מאולצים, משועבדים, מכורים, מאופקים, מכונסים וממוסגרים בתוך ישראליות שמנסחת לעצמה כי החופש הוא ערך עליון. חופש הביטוי, הדיבור, החשורו, החופש לבחור, להיות עצמך, להיות בשבילך, החופש להחליט, לצאת לחופשה חלומית, החופש להיות חופשי. אבל ממה?

ואולי החופש היחידי שאני יכול להשיג לעצמי הוא החופש ממרוץ החיפוש ופשוט לדעת שאני אינני.

הכותב הוא במאי ותסריטאי

62

× יפית מורחי ×

יש הרבה אפשרויות בשפה לסמן שמתקרבים לעניין המרכזי, לתמצית, לעיקר. היגדים כמו "השוורה התחתונה היא" או "בוא נשים נקודה" או כמו שמנסחים באנגלית – לעשות סיפור קצר מסיפור ארוך.

אבל בעברית או אם נאמר יותר במדויק – ביידיש – יש מילה אחת שרק ישראלים, לא משנה מאיזו עדה, מבינים: אי-קיצר. כשבנו שיחנו אומר אותה, כוונתו היא שהגענו לעיקר הסיפור או לשלב המסקנות. מה שמעניין עם וביטוי זהו הוא שפעמים רבות הקשר בין משמעותו לשימוש בו הוא הפוך. הרי כולנו יודעים שברגע שנשמע את המילה הזו, אקיצר, רק אז מתחיל הסיפור האמיתי, וסופו מי ישורנו. כי אם בכלל צריך לומר את המילה הזו, זה תמיד כשהעניינים והעלילה מסתבכים. אקיצר, נראה לי שדי בהרתת את העניין...

הכותבת היא מנהלת המרכז לאמנות נשים סטודיו משלך

לעוף

× הרבנית שלומית פיאמנטה ×

63

גם אנחנו רוצים לעוף, שרים הילדים. יום אחי אולי אפרוש כנפיים, שרים המבוגרים. או אולי הם שרים מי ייתן לי אבר כיונה, אעופה ואשכונה.

בילדותנו הנשכחת, לעוף היה גם פחד: לעוף הביתה, לעוף למנהל, לעוף מקורס טיס. היינו כנראה קלי משקל, ואפשר היה להעיף אותנו אם נפשל. עם כל הפחד שהייתה מעוררת בנו המילה, היה בתנופה שבה גם משהו מרהיב.

היום כבר לא מעיפים ילדים או אנשים. היום מדיחים: ולמילה הרחה – הפופולרית כל כך בתוכניות הריאליטי עד שנכנסה חוק למציאות – יש מנגינה אחרת לגמרי, כיוון הפוך. המילה הרחה באה עם מנגינה של ספק סבון כלים ספק מי אסלה, מילה כבדה שזורמת מטה. לפעמים כישלון אחד מספיק כדי לשמוט אותך בחבטה. אם הורחת, מקומך עכשיו על קרקע נטולת כל תהילה. אנחנו מחפשים משהו שיעיף לנו את הסכך, שיעיף אותנו. וכשהוא לא קורה, אני מסכמת באכזבה ש"לא עפתי על זה" – כלומר, שהייתה לי איוו ציפיה לעוף. אם לא עפתי, אם נשארתי על הקרקע, זו אכזבה. הארמה היא אפורה.

במילה לעוף יש משהו מתנתק, מגביה, משוחרר. אפשר לנסות להבין את זה ככה: יהודים נשארים יהודים, נורדים נשארים נורדים. לא מחוברים לקרקע, כמו כלה וחתן מצויירי שאגאל, לא באמת רוצים את אדמתה. בארמה יש פח יוקשים, נפשנו כפיפור. רוצים שמיים ולראות עולם.

כאריך כה קטנה וכה ספוגת דורות, אי אפשר להסתפק בקרקע, היא צפופה, אין בה מקום לפרוש כנף. ישראלים רוצים גם וגם: גם אבן מאבני המקום שתונח למראשותינו וגם סולם שראשו מגיע השמיים, לשם נוכל לעוף.

הכותבת היא ר"מית במדרשת עין-הנצי"ב, ארגון בית הלל

בלגן

64

× צביקה קליין ×

המילה בלגן מאפיינת אותנו כישראלים ומבדלת אותנו מרוב מדינות העולם המערבי. איך למשל? בחו"ל, הזמנה לדבר בכנס בינלאומי תגיע לעיתים שנה קודם לכן, ותלווה במיילים עם הסברים, שיחות הכנה, ולעיתים אף נציג מהגוף המארגן את הכנס ילווה אותך מהרגע שתצא מהרכב. בארץ המצב "קצת" שונה. במקרה הטוב הזמנה תגיע כמה שבועות לפני האירוע, תצטרך למצוא לבר את הדרך לבמה, ותקווה שגם שיבצו אותך לפאנל בנושא שבו אתה מתמחה.

אין אצלנו "תור" ישר לפני עלייה לאוטובוס או מטוס כי מבחינתנו מי שמצליח להידרף קודם – הוא המנצח האמיתי. הבלגן מתבטא גם בכך שבכל שנה מנסים להזמין יהודי בכיר מהתפוצות להרליק את משואת העם היהודי, אלא שאיכשהו הוא או היא לא יכולים מהרגע להרגע לעזוב הכול ולהגיע לטקס שמתקיים בעוד כמה ימים במדינה אחרת.

אבל יש גם קסם בבלגן הזה. ואם אתה יודע לנווט את דרכך בו, תמצא לכך יתרונות שגוברים לעיתים על החסרונות. יש לכך אלף דוגמאות, אבל אם אספר לכם איך אני מנצל זאת לטובתי – כבר לא יהיה כאן בלגן.

הכותב הוא עיתונאי מקור ראשון

× איילת נחמיאס'ורבין ×

תולדות

יופייה של המילה "הכלה" נובע מכך שיש לה משמעות אישית וגם משמעות לאומית. אנחנו מנסים ללמד את עצמנו להכיל, לקחת בשימה ולספוג אל תוך עצמנו כעסים ותסכול, ומתאמצים ללמד גם את הילדים לעשות זאת. מנגד, כוחה של המילה הכלה הוא בכך שהיא "קטנה", אבל מכילה עולם ומלואו, והציליל שלה מבטא את משמעותה.

ב"הכלה" יש כל מה שאני מייחלת לו בחברה הישראלית: שנכיל דעות שונות משלנו, שנכיל אנשים עם מוגבלויות, שנכיל ונכיל כי מעצם פעולת ההכלה אנחנו מתמלאים ונהיים חזקים ומחוברים יותר.

הכותבת היא סגנית נשיא התאחדות התעשיינים וח"כית לשעבר

65

מסורת

× חלי טביב-ברקת ×

"אם תהיה שלשלת ארוכה, וראשה נמצא על הר גבוה, בכל זאת כשאדם מניע השלשלת האחרונה, הנמצאת בשיפולי הארץ, מתנועעת גם הטבעת הראשונה שבראש ההר". (דרישת חכמים, חכם בוגיד סערון)

המסורת מחברת אותנו לעברנו ומאפשרת לנו לעצב את עתידנו. אלפי שנים יהודים בכל רחבי תבל מעבירים את המסורת מדור לדור. המשפחתית, המקומית, חגים ומנהגים. אלמנטים חרשים התוספו, חלקים אבדו אצל חלק מהמסורות, חלקים נשתמרו או השתנו אצל חלק – אבל עכשיו עם חזרתנו לארץ יש לנו הורמנות היסטורית, של פעם בחיי אומה, להפוך את כל המסורות הללו לנחלת כלל עם ישראל. פיסות הפאזל מתחברות לתמונה שלמה.

כדאי ללמוד את היפה והטוב מכל מסורת. חשוב לעמול שגם האוצרות הרוחניים של עם ישראל יעשו עלייה ויתפסו את מקומם בחברה הישראלית. שרשרת המסורות משיפולי הארץ ועד ראש ההר הופכת למחרוזת פנינים, לתפארת מדינת ישראל.

הכותבת היא מייסדת המיזם הלאומי הלו"ז העברי

67

תולדות

הזרימה והגמישות מצד אחד מול הגנה והתלונות האינסופיות מן הצד השני הם כל מה שטוב, שיפה, שמעצבן וגם די משעשע בעם הזה ובמדינה הזו. הם שהביאו לנו את הסגרים וההפרות והקפסולות אבל גם את החיסונים לקורונה. כי כאלה אנחנו – זורמים ונהיים. חג שמות, מי זורם לים?

הכותב הוא סגן עורכת מוצש

לאת המוצש

66

× יהונתן קליין ×

נראה שאין עוד ביטוי שמבטא בתמציתיות ובמדויק את המהות של הישראלים ושל מדינת ישראל כמו הוריימה להטיית השונות. הרי מה יותר מסמל את העובדה שהקמנו פה מדינה בניגוד לכל תרחיש הגיוני, ניצחנו מלחמות, קיבצנו גלויות וכולי וכולי, אבל לבנות רכבת אומללה אחת לקח לנו שבעים שנה ויעברו עוד שבעים

עד שהיא תעבור כמו שצריך? אנחנו זורמים לקפה וזורמים לעל האש וזורמים לחו"ל, אנחנו דורשים מהפוליטיקאים שלנו שיזרמו להקים ממשלה אחד עם השני (טוב, זה כבר באמת לא מצחיק). יש מצב שהוריימה מלווה אותנו עוד מימי היציאה ממצרים, כשמשא אוסף את העם ו"אנשים תרמו, יוצאים באמצע הלילה למדבר, קחו קרקרים יבשים, כמה גדיים ויאללה".

הוריימה והגמישות מצד אחד מול הגנה והתלונות האינסופיות מן הצד השני הם כל מה שטוב, שיפה, שמעצבן וגם די משעשע בעם הזה ובמדינה הזו. הם שהביאו לנו את הסגרים וההפרות והקפסולות אבל גם את החיסונים לקורונה. כי כאלה אנחנו – זורמים ונהיים. חג שמות, מי זורם לים?

הכותב הוא סגן עורכת מוצש

פקקים

× אודליה גולדמן ×

יש פקקים של חגים ופקקים של חופשים ופקקים של נסיעה לעבודה ושל חזרה ממנה. יש פה יותר פקקים מאשר מלחמות או מערכות בחירות. ולמדנו כבר לאכול, להתאפר, להתלבש ולישון בהם. אולי הרבר היחיד שאנחנו עושים במדינה הזאת יותר מלעמוד בפקקים זה לקטר עליהם. ככה זה כשהמילה שלנו לעונם תנועה היא פקק. כאילו, כמו שילדים קטנים מרמיינים, מישוה הניח פקק ענק של בקבוק באמצע הכביש, ועכשיו כל המכוניות עומרות. וזה בכלל לא קשור אלינו. נוח לנו להעמיד פנים שאנחנו כה מיוחדים, ואין עוד חצי מדינה שרוצה גם לגור במקום שאנחנו גרים בו, לנסוע במכונית הפרטית כמונו, לצאת מהבית בשעה שאנחנו יוצאים בה, ולעשות בדיוק את הרבר הנבאלי שאנחנו רוצים לעשות עכשיו. מה פתאום. אנחנו היחידים שחשבנו על הרעיון הגאוני לנסוע

70

אמברקס

כיאה למדינה חדשה עם שפה עתיקה, העברית המדוברת בישראל עוברת שינויים וערכונים עם כל שנה שעוברת. ברוב המקרים, השינויים הללו חיוביים באופן מובהק, שכן אי אפשר להתחמק מהעובדה שבמשך אלפיים שנה, מעט מאוד אנשים דיברו עברית כשפה ראשונה. ועזבו אתכם מאבסלום קור ומהאקדמיה – אין תחום שבו האבולוציה הזו מבורכת יותר מאשר בהשאלה ממילים לועזיות. כי בניגוד לדעה הרווחת, היכולת לאסוף מילים משפות אחרות כדי להעשיר את השפה שלך לא מעידה על חולשה, אלא על חוזק. אבל בין ה"פורקאסטים" ל"טייטלים", מתחבאות להן המילים המעוותות. אלה שניתוח ההשתלה שלהן אל תוך השפה העברית נגמר באסון, ועכשיו אנחנו תקועים איתן, מצולקות ודומות רק באופן מקרי

הכותב הוא עורך חדשות החוץ במקור ראשון

69

אטרקציה

× יקרת פרידמן ×

מה אומרת לכם המילה "אטרקציה"? אני ישר מרמינת ממים: מה שאת חושבת שזה (ילדים מלאי הוריה, הורים מחויכים, שמש אביביית לכולם). ומה שזה באמת (פקקים, תורים אינסופיים, מריבות, וזעה וחמיצות לכולם). האטרקציות השתלטו. כך, כל פינת ליטוף ארנבונים נהייתה לאטרקציה. קטיף תותים – אטרקציה (היי, חצי סלסילה לכל משתתף!). שכשוכית סתמית ומעופשת בצפון – אטרקציה. נרמה שהמינוח הזה הוא פשוט נקרא לדגל, לייצור יש מאין: לקחת כל פעילות שהיא ולבזוק מעליה ולו מעט גלאם.

ולנגד עיניי עומדת מודתי הרבנית ימימה מזרחי. "אל תשכחי", היא תאמר לתלמידותיה בבוא ימי החופש. "את האטרקציה של הילדים, את האטרקציה של אישך. תלמדי לחגוג הכול. תפסיקי לטרוח כל היום למצוא להם אטרקציות". ממתי נהיינו כאלה חובבי אטרקציה ארוקים? אולי זה הפחד מלהיות הורים ומורים משעממים, שמניע אותנו לגגל, "אטרקציה" ולצאת לדרך. ואולי אלה הרשתות שרוחפות אותנו לחפש הרפתקאות שמצטלמות יפה, העיקר לשתף. איזה לחץ, יא רבי.

אבל בעיניי, מעל כל זה מרחף תת־המודע היהודי, שמחכה למשית. כי סוף כל סוף, אחרי אלפיים שנות גלות, סבל ונדודים, הגענו למצב שבו אנחנו לא מסתפקים בלחזור הביתה בשלום, אלא חייבים לוודא שכלל שזה תלוי בנו, למסע הזה באמת יש סוף טוב, ולא סתם טוב, אטרקציה!

נ"ב: בעקבות פרויקט זה הצטרפתי לקבוצת אטרקציות לילדים במשפחה בפייסבוק. אעדכן.

הכותבת היא עורכת ראשית ומנכ"ל פרשה ואשה

כולם

"יולי אוגוסט איזה חום כולם כבר סגרו מלון מראשון ועד שבת כולם כולם באילת"

(עדן ברזוקן, "כולם באילת")
כולם באילת? לא בדיוק. הרגע הייתי אצל ההורים שלי, והם דווקא בבית, כירושלים, והם לא היו אף פעם בחייהם באילת, כך שאני לא בדיוק יודע על מה עדן מדברת. אותו אבא יקר שביקרתי אצלו, אגב, אמר לי לא מזמן בשיחה על מנהגי תפילה "כולם היו רוצים להתפלל מנחה גדולה ובכל

× קובי אריאלי ×

72

סוף

× יהודית טל ×

סבתא, מה יש לך לומר על המילה סוף? מה הכוונה? היא שואלת אותי. סוף, סבתא, זה ביטוי כזה שמשמשים בו כדי לתאר משהו טוב. נגיד, אני שואלת אותך – איך היה בהופעה? סבתא מרצינה ומביטה אליי דרך מסך הפלאפון – איך היה? אני אומרת שהיה יפה מאוד, זה מה שאני עונה. אני מסבירה לסבתא שהמילה סוף היא דרך לביטוי של אירוע משמעותי גדול או קטן שחווינו, ועוצמת ההתלהבות נמדדת בכמה שנמשך את קצה המילה. סבתא מחייכת אליי ואומרת שסוף זה משהו שהיה ונגמר ושאחריו יבוא משהו טוב. רגע לפני שאני מנתקת, סבתא – שהייתה מנהלת תחנת הקשר בנווהייעקב בזמן מלחמת השחרור – מוסיפה, אני לא מבינה מה זה סוף, רות סוף? אני יודעת מה זה. את יודעת מה זה רות סוף?

הכותבת היא מפיקת תוכן בדיגיטל של מקור ראשון

71

אבל זה ממש לא מפריע לו לומר "כולם". כולם הוא עניין לגמרי סובייקטיבי. כשהוא אומר "כולם" הוא בעצם אומר "הכולם שלי". כל מי שמעניין אותי, כל מי שמקיף אותי, כל מי שבפיד שלי, כל מי שהוא אני. ואם תרצו, זו כל תורת השיח המשוגע שלנו על רגל אחד.

היש בכלל "כולם" שהוא אכן כולם? כנראה לא. שמת לב שכשפוליטיקאים מבטיחים שהם יהיו ראשי ממשלה של כולם, הם מקפידים לנגן קצת את הכולם, להאריך אותו לכדי כוווולום. כדי שיבינו שהם לא מתכוונים לכולם השקרי, המצמצם, שבו השתמשו עד יום הבחירות, אלא לכולם המקורי, המרחיב. כוווולום. גם הכולם שלהם וגם הכולמים האחרים. יברך אותנו כוווולונו יחד בכרכה שלמה ונאמר אמן.

הכותב הוא איש תקשורת, טנדאפיסט ושחקן

73

נוני

× אמיר מויאל ×

צעירים ישתמשו במילה "ביוש" המפונפנת והמצועצעת, במהלך השירות הצבאי מתוספת לה המילה "אחי" בהלחמה שלא ניתנת להפרדה, וכסוף־סוף נפטרים ממנו ומתמקדים ב"ביי" מהיר ונטול רגשות – זה פתאום נגמר ואתה מוצא את עצמך מסיים שיחה עם מילים כמו "נעמוד בקשר". זה סימן מצוין להיברדק. ייתכן מאוד שחצית את גיל 50 בלי לשים לב. שלא לדבר על בחירה במילים "כל טוב" שמחייבת כינוס של הנכדים וכתובת צוואה.

או יאללה (ע"ע) ביי! וכל טוב!!!

הכותב הוא קומיקאי